

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Surrogatmödraskapets olika sidor: Självbestämmande, jämställdhet, exploatering eller handelsvara?

*En kvalitativ studie om debattens olika för- och motargument om
legalisering av surrogatmödraskap*

Sophie Granlund & Sofi Hedgard

Kandidatuppsats SOPA63

HT 20

Handledare: Anders Lundberg

Abstract

Authors: Sophie Granlund & Sofi Hedgard

Title: *The different sides of surrogacy: Self-determination, gender equality, exploitation or a commodity? - A qualitative study of the debate's various pros and cons of legalizing surrogacy*

Supervisor: Anders Lundberg

Examiner: Malin Nilsson

The aim of this study is to examine what arguments are highlighted in the Swedish debate to legalize / not legalize surrogacy in Sweden. Another aim is to examine how gender roles are reflected in the debate. The study is based on 18 debate articles from Swedish newspapers where half debate for a legalization of surrogacy and the other half debate for a prohibitive legislation. The articles have been processed based on a qualitative content analysis with a conventional approach and were analyzed using a feminist and social constructivist perspective and based on related concepts such as gender roles, gender, feminism, morals and ethics, etc. The results of the study show that the various arguments used in the debate can be categorized into four different themes. These are the woman's right to self-determination, exploitation, the human body as a commodity and surrogacy as a question about gender equality. The results of the study also show that the debate reflects stereotypical norms about masculinity and femininity where the man is always considered to be the rational and the woman as the irrational and in constant need of society's protection. The study concludes that there are clear differences within the same society regarding how one views various norms.

Keywords: surrogacy, surrogate arrangements, social constructivism, legal regulation, feminism, gender, gender roles

Sammanfattning

Författare: Sophie Granlund & Sofi Hedgard

Titel: *Surrogatmödraskapets olika sidor: Självbestämmande, jämställdhet, exploatering eller handelsvara? - En kvalitativ studie om debattens olika för- och motargument om legalisering av surrogatmödraskap*

Handledare: Anders Lundberg

Examinator: Malin Nilsson

Syftet med denna studie är att undersöka vilka argument som lyfts fram i svensk debatt för att legalisera/inte legalisera surrogatmödraskap i Sverige. Ytterligare syfte är att undersöka hur könsroller återspeglas i debatten. Studien är baserad på 18 debattartiklar från svenska tidningar där hälften debatterar för en legalisering av surrogatmödraskap och den andra hälften debatterar för en förbjudande lagstiftning. Artiklarna har bearbetats utifrån en kvalitativ innehållsanalys med en konventionell ansats och analyserades med hjälp av ett feministiskt och socialkonstruktivistiskt perspektiv samt utifrån tillhörande begrepp som könsroller, genus, feminism, moral och etik etc. Resultatet av studien visar att de olika argumenten som används i debatten kan kategoriseras i fyra olika teman. Dessa är kvinnans rätt till självbestämmande, exploatering, människokroppen som handelsvara samt surrogatmödraskap som en jämställdhetsfråga. Resultatet av studien visar även att debatten återspeglar stereotypiska normer om manligt och kvinnligt där mannen alltid anses vara den rationella och kvinnan som den irrationella och i konstant behov av samhällets skydd. Slutsatsen av studien är att det finns tydliga skillnader inom samma samhälle gällande hur man ser på diverse normer och värderingar.

Nyckelord: surrogatmödraskap, surrogatarrangemang, socialkonstruktivism, lagreglering, feminism, genus, könsroller

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Problemformulering.....	2
1.2 Syfte.....	4
1.3 Frågeställning.....	4
2. Bakgrund.....	5
2.1 Kunskapsläget.....	5
2.2 Tidigare forskning	6
2.2.1 Könroller	7
2.2.2 Modern reproduktionsteknik & etiska värderingar	8
2.2.3 Juridiska aspekter av surrogatarrangemang.....	10
2.3 Aktuell lagstiftning.....	11
2.3.1 I Sverige	12
2.3.2 I utlandet.....	13
3. Teoretiska utgångspunkter	15
3.1 Socialkonstruktivistiskt perspektiv.....	15
3.2 Normativ och feministisk etik	16
3.3 Genusteori.....	17
3.4 Tillämpning av teoriernas begrepp	18
4. Metod	18
4.1 Metodologiska överväganden	18
4.2 Förförståelse	19
4.3 Inbördes arbetsfördelning.....	19
4.4 Urval.....	20
4.5 Metodens tillförlitlighet.....	20
4.6 Bearbetning och analys.....	21

4.7 Etiska överväganden.....	22
5. Resultat och analys	24
5.1 Analysens utformning	24
5.2 Argumenten för surrogatmödraskap.....	25
5.2.1 Rätten till självbestämmande	25
5.2.2 Surrogatmödraskap som en jämställdhetsfråga.....	27
5.3 Argumenten mot surrogatmödraskap	29
5.3.1 Exploatering	29
5.3.2 Människokroppen som handelsvara.....	30
5.4 Analys	32
5.4.1 Rätten till självbestämmande	32
5.4.2 Surrogatmödraskap som jämställdhetsfråga.....	33
5.4.3 Exploatering	34
5.4.4 Människokroppen som handelsvara.....	34
6. Sammanfattning.....	35
7. Avslutande diskussion.....	37
Referenslista.....	39

1. Inledning

Surrogatmödraskap är en omdiskuterad reproduktionsmetod i Sverige. Sedan det blev möjligt med assisterad befruktning på 1980-talet har det ställts större krav på att fler i samhället ska ha rätt till hjälp av hälso- och sjukvården för att få barn. Många krävde till exempel att ensamstående kvinnor skulle ha rätt till insemination, att donation av befruktade ägg skulle vara tillåtet samt att man skulle ha möjlighet att använda sig av en surrogatmoder (SMER 2013:1, s. 29). De två förstnämnda metoderna har idag blivit lagligt. Användandet av en surrogatmoder är däremot fortfarande inte lagligt inom svensk hälso- och sjukvård och är en reproduktionsmetod som bland annat splittrar de politiska partierna i riksdagen.

Att vara surrogatmoder innebär att man lånar ut sin kropp för att bli gravid med och föda ett barn med avsikten att överlämna barnet till någon annan. Surrogatmödraskapet kan vara antingen partiellt eller fullständigt i kombination med att vara altruistiskt eller kommersiellt. Det partiella surrogatmödraskapet kännetecknas av att surrogatmoderns egna ägg befruktas av den tilltänkta faderns eller en donators spermier. Vid det partiella moderskapet får surrogatmodern både en genetisk och biologisk koppling till barnet. Det fullständiga surrogatmödraskapet kännetecknas av att man för in ett redan befruktat ägg, som inte tillhör surrogatmodern, i surrogatmodern. Endast en biologisk koppling skapas då mellan surrogatmodern och barnet (SOU 2016:11, s. 29 f).

I kombination med någon av ovanstående processer kan det dessutom förekomma en ekonomisk ersättning. När en surrogatmoder får ersättning för att vara surrogatmoder kallas det kommersiellt. Surrogatmödraskapet kan även vara altruistiskt vilket innebär att modern inte får någon särskild ersättning för att vara surrogatmoder. Däremot kan kostnader för till exempelvis vårdbesök förekomma (SOU 2016:11, s. 30).

På grund av att det är ett tämligen oreglerat fenomen i svensk lagstiftning så vänder sig många till utlandet för att anlita en surrogatmoder och få ett genetiskt barn. De utländska surrogatarrangemangen kan skapa juridiska problem för de tilltänkta föräldrarna vid hemkomsten till Sverige. Om man vid ett surrogatmödraskap använder sig av den tilltänkta faderns spermier är det lättare för det svenska paret, fadern i detta fallet, att fastställas som barnets rättsliga förälder. Det medför även att barnet kan bli svensk medborgare och tas hem

till Sverige. Om man inte använder den tilltänkta faderns spermier kan det bli svårare att fastställa honom som den rättsliga fadern. Risken finns då att barnet blir statslöst och inte kan tas till Sverige innan föräldraskapet är fastställt i domstol (SOU 2016:11, s. 34 ff). Denna problematik nämns i SOU:n (2016, s. 38) och frågan om Sverige bör införa särskilda regler för de barn som tillkommer genom surrogatarrangemang eller förändra redan gällande lagar som berör föräldraskap och barnets bästa benämns i utredningen.

1.1 Problemformulering

För svenska par eller ensamstående som vill få ett genetiskt barn via en surrogatmoder är det enda alternativet att vända sig till den utländska marknaden. Problemet som följer av arrangemanget, vare sig det hade skett nationellt eller internationellt, är att den tilltänkta mamman eller mammorna aldrig kan fastställas som barnets rättsliga förälder eftersom att svensk lag utgår från att den kvinna som föder ett barn är dess mamma (SOU 2016:11, s. 363). Det kan även bli problematiskt med medborgarskap för de barn som föds via ett surrogatarrangemang.

Föreställningen och normen om vem som är föräldrar till ett barn utmanas alltså av surrogatarrangemanget. Enligt svensk norm och lag anses den kvinna som föder ett barn vara dess moder och surrogatmoderskap utmanar denna könsnorm. Detta eftersom att den kvinna som föder ett barn i ett surrogatarrangemang inte vill bli barnets mamma, utan en utomstående kvinna ska ta den rollen (Arvidsson 2015, s. 22). Det enda alternativet för en utomstående kvinna att bli barnets mamma är att gå igenom en så kallad närstående adoption eller vanlig adoption, där socialtjänsten blir inkopplade för en sådan utredning (Socialstyrelsen 2020, s. 38). Det här gör att surrogatmödraskap är ett aktuellt ämne inom det sociala arbetet; en eventuell lagreglering kan komma att påverka hur socialtjänsten utför sina utredningar vad gäller adoption efter ett surrogatarrangemang. I den utredning som kom 2016 påpekas det att Sverige behöver ta ställning till om det behövs särskilda regler för de barn som tillkommit genom internationella surrogatarrangemang (SOU 2016:11, s. 21).

Trots utredningen från Statens Offentliga Utredningar (SOU 2016:11) som berörde frågan om ifall man skulle tillåta altruistiskt surrogatmödraskap i Sverige har inte debatten svalnat; inte heller har någon tydligare lagstiftning kommit på plats. Diskussionen som förs och argumenten som används för att propagera för en legalisering eller fortsatt, men tydligare, förbjudande

lagstiftning är många. Argumenten för och emot surrogatmödraskap anpassas efter det samhälle som debatten råder i och vilka värderingar och normer som återfinns i det samhället.

Arvidsson (2015) visar oss den normativa och moraliska problematik som följer med surrogatmödraskap. Det amerikanska fallet "Baby M" 1988 kan anses vara startskottet för den debatt som är fortsatt pågående idag. Fallet "Baby M" belyste den problematik som kan följa med surrogatarrangemang. I fallet vägrade surrogatmodern att lämna över barnet till de tilltänkta föräldrarna. Den heta debatten i fallet Baby M fick många feminister att reagera; en del av den feministiska gruppen, de som kallas de radikala feministerna, påstod att surrogatarrangemang gjorde kvinnor och barnafödelse till en handelsvara och skapade ett avstånd mellan kvinnor och deras barn på så vis att den kvinna som föder ett barn inte är den kvinna som kommer ha vårdnaden om barnet i framtiden. Den här gruppen av feminister pekade även på att surrogatarrangemang var ytterligare ett sätt för män att exploatera kvinnors kroppar och utnyttja fattiga kvinnors sårbarhet och ekonomisk utsatthet till att agera surrogatmödrar. Det här leder även till att kvinnors samtycke till arrangemangen kan ifrågasättas. Radikalfeministerna jämförde även surrogatarrangemang med prostitution och såg arrangemangen som ett sätt att nedvärdera kvinnan till att endast vara "en livmoder för uthyrning".

Idag kan vi se denna sida av feminismen i exempelvis Kajsa Ekis Ekman's bok "Varat och varan" (2010). Ekman (2010, s. 144 ff) ställer sig tydligt emot en legalisering av surrogatmödraskap i Sverige och bemöter också många av de argument som återfinns i debatten om en legalisering. Exempelvis hävdar hon att surrogatmödraskap kan liknas vid prostitution där oftast en man betalar för att använda en kvinnas kropp. Detta är en liknelse som även återfinns i debatten där kärnfrågan ofta handlar om kvinnans rätt att bestämma själv som ställs emot kvinnors sårbarhet och sekundära position i förhållande till mannen. Prostitution är en fråga, likt surrogatmödraskap, som är aktuell inom det sociala arbetet då frågan bottnar i skillnader mellan de två könen samt hur samhället anses ha en plikt att skydda den utsatta kvinnan. Ekman (2010, s. 147 f) menar även att det inte går att se surrogatarrangemang på ett annat sätt än handel med barn eftersom det kan liknas vid produktionen i en fabrik; något beställs, som sedan produceras och som till sist lämnas över mot betalning. Hon framför också att uppdelningen mellan altruistiskt, som många tycker är ett okej alternativ, och kommersiellt surrogatmödraskap är ohederlig och att det inte finns någon skillnad i sak mellan de två

arrangemangen; båda arrangemangen gör graviditeten till en funktion och inte till en själslig och existentiell upplevelse som det, enligt Ekman, borde vara (Ekman 2010, s. 165).

Den andra gruppen av feminister, de som kan kallas för de liberala feministerna, såg dock fallet Baby M ur ett annat perspektiv. De påpekade att kvinnor borde få lov att agera surrogatmoder för att skydda kvinnans rätt till autonomi. Man menade att en förbjudande lagstiftning skulle kunna ses som paternalism och skulle i sin tur diskvalificera kvinnor som rationella varelser (Arvidsson 2015, s. 22 f).

I dagsläget återfinns vi olika sätt att prata om surrogatmödraskap på; allt från kvinnor som handelsvara till att kvinnor bör ha den demokratiska och reproduktiva friheten att ingå i ett surrogatarrangemang. Ökningen av de som ingår i internationella surrogatarrangemang har ytterligare drivit debatten framåt. Media anses spela en huvudroll i hur samhället ser på fenomenet och skapar på så sätt en viss förståelse för det. Det är ofta baserat på denna bild som vi skapar oss en förståelse för fenomenet (Arvidsson 2015, s. 23). En problematik med surrogatmödraskap är att debatten verkar vara färgad av olika normativa och moraliska värderingar. Därför vill vi undersöka hur dessa värderingar, mer specifikt könsnormer, uttrycks och återspeglas i debatten i media. Detta kommer vi göra genom att undersöka vilka argument som framförs för att legalisera eller inte legalisera surrogatmödraskap i Sverige och undersöka hur könsroller återspeglas i argumenten.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka vilka argument som lyfts fram i svensk debatt för att legalisera/inte legalisera surrogatmödraskap i Sverige. Ytterligare syfte är att undersöka hur könsrollsnormer återspeglas i debatten om surrogatmödraskap.

1.3 Frågeställning

- Vilka argument lyfts fram som centrala i svensk debatt för att legalisera och inte legalisera surrogatmödraskap i Sverige?
- Hur återspeglas könsrollsnormer i debatten om surrogatmödraskap?

2. Bakgrund

2.1 Kunskapsläget

Fram till idag har synen på surrogatmödraskap gjort en resa från det att det första barnet föddes genom assisterad befruktning på 80-talet. Sedan 2000-talet har lagar och förordningar ifrågasatts och möjligheten till insemination, surrogatmödraskap och donation av befruktade ägg för ensamstående kvinnor har blivit allt mer omdiskuterat. Förståelsen för reproduktion och assisterad befruktning har förändrats över tiden då sociala normer och värderingar i samhället förändrats i takt med bland annat ny medicinsk kunskap (SMER 2013:1, s. 29). När det första barnet föddes, som kom till genom assisterad befruktning 1978 i Storbritannien, så ifrågasattes metoden starkt av samhället eftersom den ansågs vara onaturlig. De normer och värderingar som råder i samhället idag är nära förknippade med vad som anses naturligt och onaturligt. Spermiedonation regleras i svensk lag sedan 1984 och i det kommande arbetet för att ta fram lagförslag angående IVF-metoden var åsikterna varierande. Lagen om befruktning utanför kroppen trädde i kraft 1988 och då beslutade regeringen att endast tillåta spermiedonation för en sådan process. Vid tidpunkten tyckte många i samhället att äggdonation var för "onaturligt" och "onormalt". Först 2003 blev äggdonation lagligt i Sverige (SMER 2013:1, s. 34).

Surrogatmödraskapet stod inför en stor förändring när Statens Offentliga Utredningar 2016 publicerade den mest omfattande utredningen om olika vägar till föräldraskap som gjorts på många år. Utredningen syftade till att undersöka och överväga utökade möjligheter för ofrivilligt barnlösa att kunna bli föräldrar. Utredningen hade bland annat som mål att undersöka och ta ställning till om det ska krävas en genetisk koppling mellan barn och tilltänkta föräldrar vid assisterad befruktning, om altruistiskt surrogatmödraskap ska tillåtas i Sverige samt ta ställning till om det behövs särskilda regler för de barn som tillkommit genom surrogatarrangemang utomlands (SOU 2016:11, s. 21). Utredningen kom fram till att man borde avskaffa kravet på genetisk koppling mellan barn och tilltänkta föräldrar (SOU 2016:11, s. 24) och att altruistiskt surrogatmödraskap ska fortsätta vara olagligt i Sverige så som det är idag, det vill säga att surrogatmödraskap ska fortsätta vara oreglerat i lagen (SOU 2016:11, s. 30). Utredarna fastslog också att principen om barns bästa inte kan kräva att Sverige genomför omfattande lagändringar för att försöka lösa de problem som kan uppstå när personer från Sverige får barn genom ett surrogatarrangemang i utlandet. Dock understryks det att Sverige kan behöva införa särskilda regler för de barn som redan finns i Sverige och för de som är

svenska medborgare och som befinner sig utomlands. Samtidigt kan den svenska staten behöva införa regler för att motverka att svenskar ingår internationella surrogatarrangemang (SOU 2016:11, s. 37).

År 2013 utkom Statens medicinsk-etiska råd (SMER) med en rapport (SMER 2013:1) där de utrett de etiska aspekterna kring assisterad befruktning, däribland användandet av surrogatmoder. Rådets medlemmar var inte eniga angående frågan om tillåtande av altruistiskt surrogatmödraskap. En majoritet ansåg att det under vissa förutsättningar kunde godkännas, dock endast om det finns en nära relation mellan surrogatmodern och de tilltänkta föräldrarna. Surrogatmodern bör också ha egna barn, tidigare gått igenom en graviditet samt bör inte vara barnets genetiska moder. En minoritet ansåg att altruistiskt surrogatmödraskap inte borde tillåtas med motiveringen att det inte är etiskt rätt och att kunskapsluckorna om hur de psykiska konsekvenserna påverkar alla inblandade är för stora för att i dagsläget godkänna surrogatmödraskap. Även säkerställandet av självbestämmande och informerat samtycke för surrogatmodern vid arrangemanget kan vara svårt (SMER 2013:1, s. 21 f).

2.2 Tidigare forskning

För att hitta relevant forskning har vi sökt på LUB-search och främst använt orden *surrogatmödraskap*, *surrogacy*, *värmoderskap*, *surrogacy exploitation* samt *surrogacy ethical issues*. Genom att använda de nämnda sökorden hittade vi dock främst C-uppsatser samt artiklar och beslutade därför att hämta relevant litteratur från deras referenslistor som i sin tur kunde ge oss relevant litteratur.

Det finns inte, vad vi kunnat hitta, någon svensk forskning om hur surrogatmödraskap framställs i debatten i svensk media. Den närmsta svenska undersökningen vi hittat är Arvidsson, Johnsdotter och Esséns (2015) undersökning *Views of Swedish Commissioning Parents Relating to the Exploitation Discourse in Using Transnational Surrogacy*, där författarna undersökt hur svenska par utifrån bilden de fått av media och sedan av andra par som använt sig av en surrogatmoder kommit fram till valet att själva anlita en surrogatmoder utomlands. Vi har främst hittat internationell forskning som vi valt att presentera under nedanstående rubriker.

Den tidigare forskningen som gjorts på området surrogatmödraskap har visat sig gjorts utifrån olika perspektiv och framför allt bedrivs forskningen som en fråga med etisk karaktär, där bland annat diskussionen om kvinnans självbestämmanderätt eller risk för exploatering tas upp. De mest framträdande områden där denna forskning har bedrivits är dels frågan om hur surrogatmödraskap kan ses utifrån olika könsroller och hur dessa påverkar hur vi ser på fenomenet. Anleu (1992 & 2001) gör exempelvis en sådan forskning utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Ett annat forskningsområde handlar om hur den moderna reproduktionstekniken har möjliggjort för ofrivilligt barnlösa att bli föräldrar och hur denna metod används. Ytterligare forskningsområde berörande surrogatmödraskap är hur de juridiska aspekterna av föräldraskap kan komma att påverka hur arrangemanget utspelar sig då de olika lagarna varierar internationellt jämfört med den svenska regleringen.

2.2.1 Könsroller

Ett framträdande tema i den tidigare forskningen är hur könsroller och värderingar påverkar hur man kan se på fenomenet surrogatmödraskap. Sharyn Anleu (1992 & 2001) utforskar två fall av surrogatmödraskap i två länder på 90-talet. Ett av fallen var altruistiskt och ett var kommersiellt. Anleu undersöker dessa fall med ett socialkonstruktivistiskt perspektiv och kommer fram till att båda fallen involverar en rad könsnormer som säger att kvinnors vilja till att skaffa barn endast ska vara baserat på känslor, omtänksamhet och osjälviskhet snarare än ekonomisk vinning, pragmatism och egennytta som oftare är anledningen vid ett surrogatarrangemang.

Även Anna Arvidsson (2015, s. 32 ff) använder sig av perspektivet socialkonstruktivism för att belysa hur man kan förstå surrogatmödraskap utifrån olika könsrollsnormer. Hon har forskat kring hur koncepten "släktskap" och "moderskap" i olika kontexter varierar beroende på vilket perspektiv man har när man betraktar begreppen/koncepten. Det biologiska perspektivet ger en bild, det genetiska perspektivet ger en bild och det sociala perspektivet ger en bild. Konceptet släktskap i ett surrogatarrangemang menar Arvidsson (2015, s. 33 f) utmanar rådande västerländska normer och värderingar om vad en familj egentligen innebär. En sådan rådande västerländsk norm handlar om att en familj och ett släktskap ska utgå från ett biologiskt förhållande mellan två människor i ett heterosexuellt äktenskap. Denna typ av släktskap/familjeband genomsyrar dock inte hela världen och varierar beroende på vilken kultur man granskar. Liknande kan begreppet moderskap förstås utifrån ett socialkonstruktivistiskt

perspektiv (Arvidsson 2015, s. 33). Arvidsson (2015, s. 33 f) skriver att moderskap traditionellt utgår från att den kvinna som föder ett barn också är barnets mamma.

“As part of the ideology of motherhood, there is an expectation for women to be selfless and to sacrifice themselves for others, especially for their children (...) ‘The ideal mother and the ideal, potentially pregnant female are culturally framed as selfless women who have abandoned - or at the very least are prepared to abandon - their former, childlike, and self-centered selves for a higher version of womanhood’.” (Arvidsson 2015, s. 34).

Det här citatet beskriver även att den kvinna som föder ett barn oundvikligen bildar ett band med barnet som inte endast är biologiskt och att kvinnan av naturen är en vårdare. Därför ifrågasätts också metoden surrogatmödraskap då det går emot traditionella normer och värderingar om att en kvinna som ingår i ett surrogatarrangemang bryter mot de könsrollsnormer som återfinns i västerländskt samhälle (Arvidsson 2015, s. 34 f).

2.2.2 Modern reproduktionsteknik & etiska värderingar

Den moderna och ständigt utvecklande reproduktionstekniken kommer även med etiska utmaningar. Sådana utmaningar kan handla om vad människan rimligtvis bör kunna göra och inte. En sådan utmaning kan exempelvis vara att värderingar och föreställningar om vad som är “naturligt” blir allt mer svårdefinierat. De etiska frågeställningarna utgår från att “naturlighet” är ett krav som behöver uppfyllas för att något ska vara moraliskt godtagbart, och när något då är “onaturligt” kan det moraliskt ifrågasättas.

Kutte Jönsson (2003, s. 12) pratar om denna gränsdragning mellan “naturligt” och “onaturligt” i förhållande till hur reproduktionstekniken utvecklas. Han säger att surrogatmödraskap inte är ett nytt historiskt fenomen och vill genom ett moralfilosofiskt perspektiv argumentera för att både altruistiskt och kommersiellt surrogatmödraskap bör tillåtas som reproduktionsmetod, och syftar till att svara på frågan om ett rättsligt förbud mot surrogatmödraskap kan moraliskt rättfärdigas (Jönsson 2003, s. 33). Han skriver i sin doktorsavhandling att gränserna mellan “naturligt” och “onaturligt” blir alltmer diffusa och att denna förändring i värderingar kan ses som ett hot mot grundläggande västerländska principer och normer. När nya metoder för reproduktion utvecklas tillkommer även nya etiska frågeställningar och de nya metoderna tvingar människan att omvärdera tidigare etiska värderingar och föreställningar.

Jönsson (2003, s. 12) påpekar även i sin doktorsavhandling att den moderna reproduktionstekniken har gjort det lättare för människan att fortplanta sig och att surrogatmödraskap som reproduktiv metod blir allt mer utbrett i praktiken. De argument som Jönsson presenterar återfinns inom debatten om hur surrogatmödraskap bör regleras i svensk lag. I sin avhandling kommer Jönsson (2003, s. 36 ff) fram till att de argument som finns dels har att göra med etiska frågeställningar och dels hur arrangemanget utmanar rådande normer och värderingar. De redan tillåtna reproduktionsmetoderna såsom artificiell insemination (AI) och IVF-behandling kan båda anses utmana det som anses vara "naturligt", det vill säga sexuellt samlag i reproduktionssyfte. Han säger att de problem som kan uppstå vid surrogatmödraskap vad gäller frågor om naturlighet, sexualitet, kultur, identitet och makt också uppstår vid assisterad befruktning som dessutom redan idag är tillåtet. Därför bör det göras möjligt för ofrivilligt barnlösa att reproducera sig genom surrogatmödraskap (Jönsson 2003, s. 50).

Liknande har Johanna Gondouin (2012, s. 16) diskuterat hur industrialiserade länder har möjligheten att använda sig av den moderna reproduktiva teknologin som finns idag. Hon belyser några av de etiska utmaningarna med just den teknologin och menar att det i dagens Sverige finns en pro-attityd till internationellt surrogatmödraskap. Det eftersom den är uppbyggd runt föreställningen om ett gott surrogatmödraskap, det vill säga föreställningen om att de aktörer som återfinns inom ett surrogatarrangemang inte riskerar någon typ av exploatering eller inskränkning på kvinnans självbestämmanderätt. Snarare är den rådande föreställningen att internationellt surrogatmödraskap "hjälp" utsatta och fattiga kvinnor i utvecklingsländer att skapa sig en ekonomiskt hållbar livssituation. Gondouin (2012, s. 1) diskuterar även surrogatmödraskap utifrån svårigheterna att få ett barn utifrån ett homosexuellt perspektiv där det lyfts att RFSL (Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter) har varit en drivande politisk kraft för att legalisera surrogatmödraskap i Sverige.

Arvidsson, Johnsdotter och Essen (2015) har intervjuat svenska par som anlitat surrogatmödrar i främst Indien. De fann att det fanns en skillnad i hur media och surrogatförmedlare framställde metoden. Medan paren hade en första uppfattning från media, där surrogatarrangemang framställdes som exploaterande och som en metod som satte surrogatmödrarna i en sårbar situation, kom de att ändra sin uppfattning efter att ha läst på forum där personer som tidigare anlitat en surrogatmoder gav sin syn på saken. Då ansåg de istället att de hjälpte en fattig och

utsatt kvinna till en bättre ekonomisk situation. Samtidigt argumenterade de intervjuade svenska paren om att de ville se att Sverige legaliserar surrogatmödraskap för att göra arrangemanget säkrare för alla involverade parter.

Anleu (2001) skriver i sin forskning om att den mest omdiskuterade utmaningen för hur surrogatmödraskap bör regleras i lag gäller risken för exploatering i surrogatarrangemang. Hon skriver att risker för exploatering blir ett tungt etiskt argument i debatten om surrogatmödraskap, vilket gäller både det kommersiella och altruistiska arrangemanget. Utgångspunkten är att båda typer av surrogatarrangemang kan leda till exploatering av kvinnor samt en allvarlig minskning av hennes självbestämmanderätt. I det kommersiella arrangemangen handlar det om att kvinnans kropp blir en handelsvara. Inom det altruistiska arrangemangen handlar det om att det finns en risk för exploatering i form av påtryckningar, skuld känslor och tvång från omgivningen, vanligtvis från familjemedlemmar.

2.2.3 Juridiska aspekter av surrogatarrangemang

De juridiska aspekterna av en lagstiftning gällande surrogatarrangemang är det område där vi kunnat hitta en del relevant forskning i förhållande till det vi ämnar att undersöka. Denna forskning har skapat en bättre förståelse för hur fenomenet surrogatmödraskap debatteras om i dagsläget och vilken utgångspunkt debatten startar från. De juridiska aspekterna kommer med en del svårigheter vilka presenteras nedan.

Som fortsättning på tidigare skriver även Anleu (2001) om en problematik vad gäller den moderna reproduktionstekniken och de juridiska konsekvenser som kommer därtill. Hon beskriver hur teknologin har skapat nya möjligheter för ofrivilligt barnlösa att få genetiska barn. Hon påpekar att den nya teknologin också leder till att redan befintliga lagar som reglerar föräldraskap inte längre är tillräckliga. Därför blir det av vikt för länder i världen att reglera surrogatmödraskap i lag.

Jane Stoll (2013) undersöker de juridiska aspekterna av föräldraskap och hur man skulle kunna fastställa föräldraskap i Sverige vid ett internationellt surrogatarrangemang innan regeringens SOU publicerades. Hon tar utgångspunkt i hur lagstiftningen var utformad då men nämner också att den information som framförs i utredningen tar hänsyn till det som regeringen skulle komma att publicera. Vidare undersöks även hur lagar skulle kunna utformas för att skydda och säkerställa rättssäkerhet gällande barnets bästa och de olika aktörerna som ingår i ett

surrogatarrangemang. Stoll identifierar de olika problemen som kommer med surrogatmödraskap, både altruistiskt och kommersiellt, att fastställa juridiskt föräldraskap på en nationell nivå och presenterar förslag till hur dessa problem skulle kunna lösas. Bland de etiska problem/argument som Stoll presenterar finner vi exempelvis barn och kvinnor som handelsvara samt surrogatmödraskap som försäljning av den mänskliga kroppen. Även exploateringsproblematik, reproduktiv turism, barns risk att komma till skada samt rätten till behandling om sådan skada sker. Stoll diskuterar även vad som ligger i barnets intresse; adoption, IVF eller surrogatmödraskap? Bland de juridiska argumenten som Stoll presenterar finner vi argument som handlar om vem som har rätt till ett barn; här inkluderas scenariot att surrogatmodern vill behålla barnet och vem som besitter den juridiska rätten att vara barnets förälder/föräldrar. Även problematik som inkluderar vem som har obligationer gentemot barnet presenteras samt problem som innefattar friheten att ingå ett avtal. Även problematik som att fastställa vem som är rättslig och biologisk förälder till barnet presenteras samt barns rätt till kunskap om ens ursprung. Avslutningsvis presenterar Stoll problematik som följer med att fastställa föräldraskap i samkönade relationer.

Arvidsson (2015, s. 34 f) inkluderar den juridiska aspekten av rätten till reproduktion i hennes forskning. Genom begreppet "reproduktiv rättvisa" belyser Arvidsson hur olika aspekter såsom rätten till reproduktion, social rättvisa samt mänskliga rättigheter alla har att göra med den juridiska aspekten gällande reproduktiv rättvisa. Termen "reproduktiv rättvisa" uppkom på 90-talet i samband med debatten om kvinnans självbestämmanderätt till reproduktion i form av abort och tillgången till fertilitets-service. Syftet med uppståndelsen om reproduktiv rättvisa var att belysa hur kvinnor som faller utanför normen fortfarande saknade denna reproduktiva rättvisa. Arvidsson inkluderar dessa människor i sin studie och påpekar att den juridiska aspekten av reproduktiv rättvisa fortfarande glömmer bort en del av de människor som faller utanför normen, det vill säga ekonomiskt utsatta, homosexuella kvinnor samt homosexuella män.

2.3 Aktuell lagstiftning

Ur ett historiskt perspektiv har surrogatmödraskapet, som tidigare nämnt, genomgått stora förändringar sedan uppkomsten på 1980-talet, och under de senaste årtionden har några av världens länder ändrat sina lagstiftningar vad gäller surrogatmödraskap. Hur olika länder reglerar surrogatmödraskap skiljer sig åt. I många länder är surrogatmödraskap förbjudet

(exempelvis Frankrike, Tyskland, Spanien, Italien och vissa stater i USA). Samtidigt är det tillåtet i exempelvis Storbritannien, Nederländerna, Grekland, Australien och Sydafrika (Arvidsson, Johnsdotter & Essén 2015, s. 1 f).

2.3.1 I Sverige

Surrogatmödraskap är idag inte uttryckligen förbjudet i svensk lag. Det är dock, inom regleringen kring assisterad befruktning, inte tillåtet inom svensk hälso- och sjukvård att utföra assisterad befruktning med syfte att genomföra ett surrogatarrangemang (SOU 2016:11, s. 361 f). Det gör att många hamnar utanför möjligheten att vända sig till den svenska hälso- och sjukvården för att få hjälp med sin ofrivilliga barnlöshet. Många svenska par väljer därför att ingå surrogatarrangemang utomlands. Internationella surrogatarrangemang blir ofta en komplicerad juridisk process när man ska utreda och bestämma vem de rättsliga föräldrarna är och när barnet efter födseln ska tas hem till Sverige.

I Sverige finns en så kallad mater est-regel som säger att den kvinna som föder ett barn anses vara barnets mor, vare sig barnet har en genetisk koppling eller inte till kvinnan. Detta kallas för moderskapspresumtion och är reglerat i föräldrabalken kapitel 1 §8. Juridiskt omöjliggör moderskapspresumtionen att den tilltänkta modern ska kunna erkännas som den rättsliga modern (Jönsson 2003, s. 66). Mater est-regeln gör att en kvinna som väljer att använda sig av en surrogatmoder med exempelvis sin manliga partner inte kommer kunna anses vara barnets rättsliga förälder vid barnets födsel. Det enda sättet för kvinnan att bli barnets rättsliga förälder är att behöva genomgå en så kallad närståendeadoption av barnet. Om man använder mannen i paret spermier i surrogatarrangemanget finns det möjlighet för mannen att fastställas som barnets rättsliga far vid barnets födsel (SOU 2016:11, s. 362 f). Om ett par däremot ingår ett surrogatarrangemang utan att använda sig av mannens spermier måste paret genomgå en vanlig adoptionsprocess för att kunna ta hem barnet till Sverige. Så blir även fallet då samkönade kvinnliga par väljer att ingå ett surrogatarrangemang. Även fast en av kvinnorna har genetisk koppling till barnet, då hennes ägg använts, har hon ingen möjlighet att fastställas som barnets rättsliga förälder vid dess födsel (Stoll 2013, s. 144 f).

Stoll (2013, s. 138) nämner i sin doktorsavhandling fallet NJA 2006 s. 505 som handlar om ett par som valt att använda en finsk surrogatmamma. Paret hade använt sina egna ägg och spermier vid arrangemanget. När barnet väl var fött skulle kvinnan genomgå en närståendeadoption. Mannen valde dock, efter att ha gett sitt samtycke i tingsrätten, att överklaga beslutet och

därmed ta tillbaka sitt samtycke och på så sätt hindra sin fru från att adoptera sitt genetiska barn. På grund av att mannen hade möjlighet att fastställas som barnets rättsliga förälder vid barnets födsel, även fast han och kvinnan båda hade bidragit med könsceller, kunde han hindra kvinnan från att bli rättslig förälder till sitt genetiska barn.

Sedan 1 januari 2019 är det i Sverige tillåtet att genomföra assisterad befruktning, IVF, med både donerade ägg och spermier, alltså både embryodonation och dubbeldonation. Med den nya bestämmelsen har även kraven på barnets bästa stärkts. Till exempel har ett barn som blivit till genom donation rätt att få veta om sitt biologiska ursprung. Även föräldrarnas skyldighet att berätta för barnet hur det kommit till har stärkts. I artikel 7 i barnkonventionen hävdas det att barn har rätt att få veta om sina föräldrar och få deras omvårdnad (UNICEF). Den artikeln innefattar även rätten att få reda på sitt biologiska ursprung om barnets rättsliga föräldrar inte är de biologiska föräldrarna. Ett barn som blivit till genom donation har även möjlighet, om man valt att skriva in sig i en speciell journal, att ta reda på om fler barn blivit till genom samma donator (Socialstyrelsen 2020).

Trots nya bestämmelser som förenklar för vissa individer att använda sig av den svenska hälso- och sjukvården står fortfarande många utanför möjligheten att få hjälp med sin ofrivilliga barnlöshet. Det saknas alltså fortfarande en tydlig rättslig reglering kring användandet av surrogatmödraskap i Sverige vilket gör att debatten fortsätter om hur en lagreglering ska utformas.

2.3.2 I utlandet

Det finns i dagsläget alltså inga juridiska bestämmelser om surrogatmödraskap i Sverige utan det kan betraktas som en juridisk gråzon. På grund av det väljer ofta svenskar att resa till andra länder för att genomgå ett surrogatarrangemang. I många fall handlar det om hbtq-personer som inte själva kan få barn, i andra fall handlar det om ofrivilligt barnlösa. I det land man väljer att genomgå ett surrogatarrangemang finns det ofta lagar och regler om arrangemanget som gör de juridiskt säkra (Hultén & Nordquist 2017). Nedan följer tre exempel på länder där surrogatmödraskap antingen är olagligt, endast altruistiskt är tillåtet eller där både kommersiellt och altruistiskt är tillåtet. De olika ländernas lagar är viktiga att belysa för att visa att fenomenet surrogatmödraskap kan regleras på olika sätt. Lagstiftningen i några av länderna används också som argument i den svenska debatten för att argumentera för eller emot en legalisering och som underlag för hur en alternativ lagstiftning i Sverige skulle kunna utformas.

Ukraina

I Ukraina har olikkönade par möjlighet att genomgå surrogatarrangemang sålänge man inte behöver använda surrogatmoderns ägg och kan använda könsceller från någon av de tilltänkta föräldrarna. Andra par och ensamstående har ingen möjlighet att genomföra ett surrogatarrangemang i Ukraina. Vid ett genomförande av surrogatarrangemang fastställs de tilltänkta föräldrarna som barnets rättsliga föräldrar genom att skrivas in som föräldrar i födelsebeviset. Surrogatmodern har ingen möjlighet att ändra sig och behålla barnet eller fastställas som barnets rättsliga moder vid barnets födsel. Vid ett surrogatarrangemang ska barnet inte få Ukrainskt medborgarskap, då tanken är att barnet inte ska stanna i Ukraina utan få medborgarskap och tas hem till de tilltänkta föräldrarnas hemland (SOU 2016:11, s. 476).

Storbritannien

I Storbritannien har man valt att tillåta altruistiskt surrogatmödraskap. Vid ett surrogatarrangemang finns det dock krav på att könsceller från någon av de tilltänkta föräldrarna ska användas. De tilltänkta föräldrarna har inga rättigheter i förhållande till barnet innan det är fött, även om barnet är deras genetiska barn. För att de tilltänkta föräldrarna ska få rättigheter måste ett så kallat Parental Responsibility Agreement upprättas. Då har den genetiska föräldern möjlighet att få samma rättigheter som surrogatmodern. Inte förrän vid en Parental Order överförs de fulla rättigheterna från surrogatmodern till de tilltänkta föräldrarna. Vid en prövning av ansökan om Parental Order ska domstolen försäkra sig om att surrogatmodern och hennes eventuella partner har lämnat ett informerat och förbehållslöst samtycke till överflyttningen av föräldraskapet. Domstolen godkänner dock inte ett samtycke som har getts tidigare än 6 veckor efter barnets födsel. Vid prövningen ska domstolen även försäkra sig om att det inte har mottagits någon ekonomisk ersättning eller andra förmåner i anslutning till surrogatarrangemanget, då tanken är att det endast ska vara altruistiskt (SOU 2016:11, s. 205 ff).

Indien

Surrogatmödraskap i Indien var länge tillåtet men 2015 genomgick landet stora lagliga förändringar för att reglera metoden. Idag är surrogatarrangemang i Indien olagligt för utländska tilltänkta föräldrar. De enda som kunde genomgå ett kommersiellt surrogatarrangemang i Indien mellan 2015 och 2018 var indiska par som hade varit gifta i minst 5 år (The Guardian 2015). I december 2018 ändrades lagen igen och en ny lag som reglerar

surrogatmödraskap trädde i kraft. I den nya lagen är det förbjudet med kommersiellt surrogatmödraskap; endast altruistiska arrangemang för infertila indiska par är nu tillåtet. Det är fortsatt reglerat att de par som vill genomgå ett surrogatarrangemang i Indien måste ha varit gifta i minst 5 år samt ha ett intyg från läkare som styrker att paret lider av infertilitet. Den nya lagen säger också att surrogatmodern endast får vara surrogatmoder en gång i livet, måste ha en relation till de tilltänkta föräldrarna, vara gift och ha minst ett biologiskt barn sedan innan. Lagen förbjuder ensamstående, homosexuella och ogifta sammanboende par från att ingå ett surrogatarrangemang (NDTV 2018).

3. Teoretiska utgångspunkter

I detta avsnitt tas de teoretiska utgångspunkterna för denna uppsatsen upp; feministisk etik, genus och det socialkonstruktivistiska perspektivet. Socialkonstruktivismen kan användas som en vetenskaplig utgångspunkt för den här uppsatsen då både den feministiska etiken och genus finner grunder i det socialkonstruktivistiska perspektivet.

Valet av teorier är grundat i ambitionen att försöka beskriva fenomenet från olika synvinklar för att skapa en större förståelse för hur synen på surrogatmödraskap i Sverige konstrueras i svensk debatt.

3.1 Socialkonstruktivistiskt perspektiv

Enligt Marianne Winther Jørgensen & Louise Philips (2000, s. 11) kan det socialkonstruktivistiska (även kallat socialkonstruktivism) perspektivet förstås genom olika nyckelpremisser som alla hör ihop med varandra. Först och främst utgår socialkonstruktivismen från att ingen kunskap är objektiv och därför bör man ha en kritisk inställning till all kunskap som kan anses vara självklar. Vår kunskap om världen är präglad av vårt sätt att försöka kategorisera världen vilket gör att vår verklighet kan skilja sig från en annan människas verklighet. Fortsättningsvis menar Winther Jørgensen & Philips (2000, s. 11) att den kunskap som vi besitter alltså måste anses vara subjektiv och ses i relation till den både den kulturella och historiska kontext och samhälle vi befinner oss i. Slutligen skriver författarna att vårt sätt att uppfatta världen på skapas och upprätthålls i de sociala processerna och interaktionen människor emellan (Winther Jørgensen & Philips 2000, s. 12).

Teorin menar alltså att många sociala fenomen som uppfattas som “naturliga” i själva verket är socialt konstruerade. Till vardags är det här något som man sällan reflekterar över, då våra handlingar och vårt agerande mycket går per automatik. Att ett fenomen uppfattas olika och är socialt konstruerat på ett visst sätt framgår därför tydligare när man jämför samma fenomen mellan olika kulturer (Wenneberg 2010, s. 62).

3.2 Normativ och feministisk etik

Hur ska man ta ställning till moraliska problem? Göran Collste (2019) redogör för några olika normativa etiker som svarar på just den frågan. De etiska principer vi väljer att handla utefter ger oss också möjlighet att i efterhand svara på varför vi valde att handla på just det sättet.

De normativa etikerna finns inte enbart som stöd för bedömningen av individuella handlingar utan bedömer också allt som kan bedömas moraliskt, det vill säga allt som är ett resultat av mänskligt handlande (Collste 2019, s. 59). Inom den normativa etiken finner vi olika konsekvensetiska teorier, även kallat teleologiska teorier. Gemensamt för de olika inriktningarna inom de konsekvensetiska teorierna är att det enda man bör ta hänsyn till vid sin bedömning om en handling är rätt eller fel är dess konsekvenser. De olika inriktningarna tar sedan upp flera frågor; Vilka konsekvenser? För vem? Vad är ändamålet? (Collste 2019, s. 60). Inom den normativa etiken finner vi även deontologiska teorier. Dessa teorier utgår från att man inte endast ska ta hänsyn till vilka konsekvenserna av ett visst handlande blir. Bland deontologerna går dock åsikterna isär om vad man istället, eller utöver konsekvenserna, bör ta hänsyn till (Collste 2019, s. 77).

I kontrast till teleologiska och deontologiska etiska teorier finner vi den feministiska etiken. Den feministiska etiken fokuserar på kvinnans ställning inom etiken. Utgångspunkten är att en stor del av tidigare etisk teoribildning endast utgår från det manliga perspektivet och att det manliga anses som det naturliga (Collste 2019, s. 94). Den viktigaste utgångspunkten för feministisk etik är att det finns en ojämlikhet mellan kvinnor och män. I varje samhälle har män generellt mer makt än kvinnor, kvinnor är utsatta för olika former av förtryck som män inte är och kvinnors underordning i samhället bidrar också till att hennes frihet och rättigheter begränsas (Collste 2019, s. 96).

Den feministiska etiken kan delas upp i två olika perspektiv; särartsperspektivet och likhetsperspektivet. Särartsperspektivet menar att kvinnan och mannen har särskilda egenskaper som är typiska för sitt kön, där till exempel kvinnan står för mer omvårdande egenskaper. Enligt särartsperspektivet handlar det inte om att kvinnan och mannen ska ses som exakt lika utan om att de särskilda egenskaper som kvinnan har bör uppvärderas av samhället. Enligt likhetsperspektivet finns en strukturell orättvisa i samhället. Dessa orättvisor bidrar till att kvinnan underordnas mannen. Orättvisorna är institutionellt grundad exploatering, marginalisering av svagare grupper, maktlöshet och våld. Genom upphörandet av dessa orättvisor kan rättvisa skapas för kvinnan och kvinnor och män kan bli jämlika (Collste 2019, s. 95 ff).

Inom den feministiska forskningen menar man idag att denna typ av skiljelinje som likhets- och särartsperspektivet syftar på mellan män och kvinnor är en återvändsgränd. Detta eftersom män i båda fallen kan anses bli den outtalade normen som kvinnor ska jämföras med. Frågan om kön och genus som ett inneboende väsen hos människan blir därför en fråga som bör omvärderas. Istället bör man använda den feministiska inriktningen som ett verktyg för att se kön och genus som något som skapas utifrån de varierande villkoren som råder i samhället för kvinnor och män (SOU 2005:66, s. 57).

Feminismen som ideologi anses i sin tur ha två huvudförgreningar; den liberalfeministiska förgreningen och den radikalfeministiska förgreningen. Liberalfeministerna utgår från liberalismen där målet är att alla villkor som gäller för män också ska gälla för kvinnor. Man utgår också från att det som anses vara manligt och kvinnligt värde och manliga och kvinnliga roller utgår från samhällets attityder och fördomar. Liberalfeminister anser inte att kön är medfött utan något som människan socialiseras in i. Radikalfeministerna å andra sidan säger att patriarkatets bas är sexualiteten. Genom olika former av våld mot kvinnor söker patriarkatet kontroll och makt över kvinnors kroppar, sexualitet och reproduktiva förmåga. Dessa olika feminismer bör dock betraktas som olika grundformer av feminism. Feministiska ideologier är något som ständigt är under utveckling (SOU 2005:66, s. 55).

3.3 Genusteori

I forskningssammanhang används begreppet genus för att begreppsliggöra att förhållandet mellan de två könen, manligt och kvinnligt, inte är biologiskt givna utan en produkt av en socialt

och kulturellt konstruerad verklighet. Tillhörigheten till ett visst kön skapas, upprätthålls och förändras i olika sociala och politiska sammanhang. Begreppet genus innefattar även en maktrelation mellan de två könen samt definitioner av vad som är “manligt” och vad som är “kvinnligt” (SOU 2005:66, s. 52).

Yvonne Hirdman var först med att formulera en teori om genussystemet i Sverige. Enligt denna teori är genussystemet uppbyggt på två principer: “könens isärhållande” och “den manliga normens primat”. “Könens isärhållande” handlar om att manligt och kvinnligt inte ska blandas och “den manliga normens primat” handlar om att mannen ses som den primära människan och kvinnan som den sekundära och blir därför den avvikande (SOU 2005:66, s. 53).

3.4 Tillämpning av teoriernas begrepp

De olika teoriernas tillhörande begrepp som är relevanta för denna studie är följande: genus och kön, etisk feminism, könsroller, sociala konstruktioner. Begreppen används för att belysa och analysera surrogatmödrskap ur olika vinklar för att besvara denna studies syfte och frågeställningar.

4. Metod

4.1 Metodologiska överväganden

För att undersöka och analysera vilka argument som finns för att legalisera/inte legalisera surrogatmödrskap i Sverige intar den här uppsatsen ett kvalitativt tillvägagångssätt genom en kvalitativ innehållsanalys. Utifrån uppsatsens syfte och frågeställningar görs bedömningen att en kvalitativ innehållsanalys är den ansats som bäst uttömmar det uppsatsen strävar efter att undersöka. En kvalitativ ansats som undersökningsmetod är förankrad i ett tolkande vetenskapsideal och utgår från att allt material som analyseras, analyseras utifrån det förhållningssätt forskaren har med sig vid analysen (Lind 2015, s. 117). Det tolkande i en kvalitativ ansats är svårt att frånga och även om man försöker distansera sig från det fenomen som man undersöker och analyserar så har man från början förväntningar, värderingar och föreställningar om det man undersöker (Ahrne & Svensson 2015, s. 8). Den kvalitativa forskningen lägger vid insamlingen mer vikt vid ord och inte kvantifiering av data (Bryman 2018, s. 61).

När man ska genomföra en undersökning kan man antingen utgå från en teori som man sedan väljer att utforma hypoteser och samla in data utefter eller så kan teorin uppstå av att man redan har samlat in data. Dessa olika teorier i relation till forskning kallas deduktiv och induktiv teori. I en deduktiv ansats utgår man från en teori man har utifrån den kunskapen man har av ämnet sedan tidigare. Utifrån teorin ställer man upp hypoteser som man bygger upp sin forskning runt och som sedan genererar ett resultat som antingen bekräftar hypotesen eller inte. Till skillnad från den deduktiva teorin bygger ett induktivt angreppssätt istället på att teorin är ett resultat av forskningen. En induktiv metod brukar ofta förknippas med kvalitativ forskning medan en deduktiv metod ofta förknippas med kvantitativ forskning (Bryman 2018, s. 47 ff). Den här uppsatsen kommer inte inta en induktiv ansats då uppsatsen är en kvalitativ innehållsanalys. Uppsatsen kommer inte framställa några hypoteser om eventuella resultat då den är utforskande och att det därmed är omöjligt att spekulera kring vilka resultat som skulle kunna komma fram.

4.2 Förförståelse

Vår förförståelse för surrogatmoderskap som reproduktionsmetod är väldigt liten. Det enda vi visste innan vi påbörjade den här uppsatsen var att kändisar i USA använde sig av surrogatmammor. Vi fick sedan upp ögonen för ämnet när en kollega berättade att hon hade undersökt ämnet i sin kandidatuppsats. Efter ett par sökningar om ämnet tyckte vi båda det var väldigt intressant och insåg att det fanns en stor debatt om det skulle bli lagligt eller inte i Sverige. Vi såg det också som en chans till att lära oss om ett helt nytt ämne som inom ramen för utbildningen inte diskuteras något alls men som kan komma att bli aktuellt i vår framtida yrkesroll som socionomer.

4.3 Inbördes arbetsfördelning

Vi har under detta arbete inte haft någon specifik arbetsfördelning. Uppsatsen har till största del skrivits tillsammans, dock har vi påbörjat vissa rubriker var för sig men har sedan läst och hjälpt varandra att slutföra dem. Till exempel har Sophie skrivit mer på teorikapitlet medan Sofi har haft mer fokus på vissa delar i metodkapitlet. När resultatkapitlet skulle skrivas har vi även där till att börja med delat upp så Sophie fokuserade på argumenten från mot-sidan och Sofi fokuserade på argumenten från för-sidan men sedan slutfört dem tillsammans.

4.4 Urval

Vårt urval har gjorts utifrån ett målstyrt urval vilket innebär att man väljer empiri på ett strategiskt sätt för att få så relevant empiri som möjligt utifrån sin frågeställning. Till skillnad från ett slumpmässigt urval kan man med ett målstyrt urval välja ut individer, företag m.m. som har mer relevans för den forskningsfråga man syftar till att besvara (Bryman 2018, s. 496). Den här uppsatsens urval är debattartiklar skrivna i svenska tidningar som syftar till att argumentera för och emot surrogatmödraskap. Då urvalet är avgränsat till debattartiklar har vi valt att sortera bort till exempel reportage och intervjuer om surrogatmödraskap.

För att få så precisa och relevanta träffar som möjligt så har vi gjort direktsökningar på tidningarnas hemsidor istället för att göra en generell sökning på till exempel sökmotorn Google. De tidningar vi fokuserade är Svenska Dagbladet, Sydsvenskan, Aftonbladet och Expressen. Vi valde att fokusera på de tidningarna då de är de största dags- och kvällstidningarna i landet samt då vi ansåg de därmed skulle ha en större debatt kring ämnet. Sökord på tidningarnas hemsidor har varit exempelvis “surrogatmödraskap” och “värdmoderskap”. Genom att söka på tidningarnas hemsidor direkt kunde vi snabbt utläsa vilka som var debattartiklar så de är markerade som sådana. Antalet artiklar är avgränsat till 18 stycken och är samtliga publicerade sedan år 2015. Efter en första sammanställning av debattartiklar vi hittat på tidningarnas hemsidor hade vi ca 25 stycken. Efter en första genomläsning valde vi till slut ut 18 stycken som vi ansåg var tillräckligt långa och som skulle hjälpa oss besvara uppsatsens syfte och frågeställningar. Vi valde att bara använda debattartiklar efter 2015 då vi ansåg att debatten varit så pass stor så vi skulle få tillräckligt med artiklar ändå samt att vi hade möjlighet att tydliggöra vilka argument som används i debatten i närtid.

4.5 Metodens tillförlitlighet

För att en metod och undersökning ska bedömas vara tillförlitlig brukar man prata om två kriterier; reliabilitet och validitet. Kort handlar reliabiliteten om *hur* vi mäter medan validitetet handlar om *vad* vi mäter (Barmark & Djurfeldt 2015, s. 52). Reliabilitet och validitet förutsätter varandra, det vill säga om en undersökning inte är reliabel kan den heller inte vara valid (Bryman 2018, s. 214). Alan Bryman (2018, s. 465) menar att många forskare har diskuterat huruvida validitet och reliabilitet är relevanta i en kvalitativ undersökning. Till exempel så

uppfattas validitet handla om tillförlitlighet som rör mätning, vilket inte är intressant i en kvalitativ undersökning.

Rolf Lind (2015, s. 132) menar å andra sidan att det i en kvalitativ undersökning är mer relevant att prata om begreppen autenticitet, pålitlighet och träffsäkerhet. Med autenticitet syftar han på att datamaterialet som samlas in ska vara äkta, alltså att man inte kan tvivla på att materialet är insamlat från till exempel den organisation man ämnat undersöka. Pålitlighet handlar om att undersökningen genomförs på ett konsekvent sätt och så att andra kan studera och bedöma tillvägagångssättet som använts. Med träffsäkerhet menas att underlaget som tagits fram faktiskt åskådliggör och studerar de företeelser som undersökningen avser. Vi har valt att eftersträva just dessa kriterier då vi har valt att bearbeta och analysera det empiriska materialet genom en konventionell innehållsanalys (se 4.4 Bearbetning och analys). Då vi har använt oss av debattartiklar som syftar till att argumentera för eller emot en legalisering av surrogatmödraskap så kan materialets äkthet och träffsäkerhet inte ifrågasättas. För att säkerställa undersökningens pålitlighet har vi i vår bearbetning av materialet varit så konsekventa som möjligt och tydliga med hur vi gått tillväga för att vara transparenta (se 4.4 Bearbetning och analys).

4.6 Bearbetning och analys

Genom att följa Hsieh och Shannons (2005, s. 1279) process för hur man kan bearbeta och analysera material i en kvalitativ innehållsanalys har vi valt att använda oss av ett konventionellt tillvägagångssätt. I den konventionella innehållsanalysen syftar metoden till att undersöka och beskriva ett specifikt fenomen, i vårt fall debatten om surrogatmödraskap. Forskarna undviker att använda sig av förutbestämda kategorier i den konventionella innehållsanalysen och låter istället kategorierna träda fram efter hand som det empiriska materialet analyseras.

När vi hade samlat in vårt empiriska material började vi med att noggrant läsa igenom alla artiklar. Vi valde från första början att dela upp dem mellan de som debatterade för en legalisering och de som debatterade mot. Nästa steg i processen var att granska artiklarna för att kunna markera och identifiera specifika iakttagelser som fångade vår uppmärksamhet utifrån vår forskningsfråga. På så sätt började de första koderna träda fram. Lindgren (2014, s. 34) nämner det som att den första kodningen är att organisera ens material grovt, vilket var det vi gjorde. Även Bryman (2018, s. 688) skriver att "Koder... fungerar som ett enkelt sätt att

etikettera, åtskilja, sammanställa och organisera data.” När vi läste vår empiri och koderna efter hand ändrades och specificerades insåg vi till slut att det inte framkom så många nya kategorier och koder till analysen utan det främst handlade om att iakttagelserna tillhörde redan existerande koder. Det hade alltså uppstått en viss mättnad. Vi fortsatte dock läsa igenom all empiri för att säkerställa att så verkligen var fallet och för att bidra till en djupare presentation av vårt resultat och analys. Då vår empiri endast består av 16 artiklar kan en fullständig mättnad heller inte säkerställas. Dock ansåg vi att den var mättad utifrån de artiklar vi hittat och bestämt oss för, utifrån denna uppsats syfte och frågeställningar.

När vi kodat vårt material och koderna blivit mer stabila kom dem att sorteras in i övergripande teman. Tematisering handlar om att ta reda på hur kategorierna, alltså koderna, hänger ihop med varandra (Lindgren 2014, s. 40). När vi kände oss färdiga med kodningen blev det tydligt att många kategorier hängde ihop eller stod i direkt relation till varandra. På så sätt kunde vi skala ner koderna till ett antal specifikt framträdande teman. De slutliga teman blev kvinnans rätt till självbestämmande, exploatering, människokroppen som handelsvara samt surrogatmödraskap som en jämställdhetsfråga.

Sammanfattningsvis har vi använt oss av öppen kodning genom att belysa, beskriva och identifiera olika skillnader och likheter i debattartiklarna. Öppen kodning är en “process som går ut på att bryta ner, studera, jämföra, konceptualisera och kategorisera data” (Bryman 2018, s. 689). Den öppna kodningen har alltså genererat kategorier som benämnts i olika koder och som i sin tur kunnat sammanfogas i teman som sedan använts för att analysera och bearbeta det empiriska materialet. Genom att gå tillbaka till ursprungsmaterialet under analysens gång har vi även fått temana verifierade och underbyggda (Lindgren 2014, s. 72).

4.7 Etiska överväganden

I en undersökning där man utifrån sin frågeställning och valda metod kommer i kontakt med personer som delger känslig information eller där man får tillgång till känslig information på annat sätt är det viktigt att tänka på hur man behandlar personerna som deltar samt informationen som framkommer. För att bedriva forskning finns det därför krav (forskningskravet) på hur forskning bedrivs, att den håller hög kvalitet och bedrivs utifrån väsentliga frågor (Vetenskapsrådet, s. 5). För att skydda individen finns även

individskyddskravet som delas upp i fyra huvudkrav; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, s. 6 ff).

Informationskravet

“Forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte.” (Vetenskapsrådet, s. 7). Informationskravet handlar, som citatet säger, om att man ska informera deltagarna, mer eller mindre detaljerat, kring vem det är som bedriver forskningen, vad syftet är samt hur det är tänkt att forskningen ska bedrivas. Inom detta kravet är det även viktigt att det framkommer vilka risker och obehag som kan komma av att man deltar samt att deltagandet är helt frivilligt och att datan som framkommer endast är avsett att användas till forskning (Vetenskapsrådet, s. 7).

Samtyckeskravet

“Deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan.” (Vetenskapsrådet, s. 8). Detta kravet är beroende på undersökningens karaktär och deltagarnas aktivitet. Om undersökningsdeltagarna bidrar med aktiv insats, till exempel genom att medverka i en intervju eller svara på en enkät, krävs det alltid att samtycke inhämtas. Om man inhämtar information via till exempel existerande myndighetsregister eller massmedia behöver samtycke ej inhämtas (Vetenskapsrådet, s. 8).

Konfidentialitetskravet

“Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem.” (Vetenskapsrådet, s. 12). Detta kravet har ett nära samband med offentlighet och sekretess. Utgångspunkten för detta kravet är att det man kan anta att deltagare och deras efterlevande kan uppfatta som kränkande, integritetskänsligt samt obehagligt bör ha tystnadsplikt. Två regler inom detta kravet är att forskaren bör teckna en förbindelse om tystnadsplikt om de inom undersökningen får tillgång till etiskt känslig information samt att uppgifter bör avidentifieras så utomstående inte kan identifiera enskilda människor (Vetenskapsrådet, s. 12).

Nyttjandekravet

“Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål.” (Vetenskapsrådet, s. 14). Detta kravet handlar om att uppgifter om enskilda som samlas in för

forskningsändamål inte får lämnas ut för kommersiellt eller andra icke-vetenskapliga syften. Uppgifterna får heller inte användas för att fatta beslut eller åtgärder som direkt påverkar den enskilde om inte särskilt samtycke från den berörda finns (Vetenskapsrådet, s. 14).

Då vi i vår undersökning inte intervjuar några personer utan använder oss av offentliga debattartiklar, som finns tillgängliga i svenska tidningar, har vi inget samtycke som vi behöver inhämta eller informera om vår undersökning till. Det går även att anta, utifrån vetenskapsrådets anvisningar, att det redan finns ett samtycke att använda oss av då personerna som skrivit under artiklarna själva valt att skicka in artikeln till tidningen för publicering med vetskap och vilja att den ska bli offentlig och nå ut till så många som möjligt. I vår undersökning har vi heller inte berört enskilda personer, behandlat några känsliga personuppgifter eller annan känslig information som gör att vi behöver ta extra hänsyn till konfidentialitetskravet eller nyttjandekravet.

5. Resultat och analys

5.1 Analysens utformning

Efter noggrann läsning och kodning av artiklarnas innehåll är fyra teman framträdande. Dessa teman är; kvinnans rätt till självbestämmande, exploatering, människokroppen som handelsvara samt surrogatmödraskap som en jämställdhetsfråga. I följande avsnitt kommer ovanstående teman presenteras närmare samt analyseras utifrån ett feminist-etiskt och socialkonstruktivistiskt perspektiv, samt utifrån de begrepp som presenterats under våra teorier. Vi har valt att presentera resultaten i egna rubriker för att tydligare visa vilka argument som används för en legalisering och vilka som används mot.

I den löpande texten kommer artiklarna refereras till med nummer från 1 - 18, där artiklar som debatterar för en tillåtande lagstiftning av surrogatmödraskap i Sverige är numrerade 1 - 9 och de som debatterar för en förbjudande lagstiftning är numrerade 10 - 18. Artiklarnas författare består av personer som tillhör olika politiska ungdomsförbund, riksdagsledamöter, organisationer och förbund. I referenslistan presenteras de olika artiklarna enligt tidigare nämnd numrering.

5.2 Argumenten för surrogatmödraskap

I nedanstående två kapitel kommer de argument som används i debatten för en legalisering av surrogatmödraskap att presenteras.

5.2.1 Rätten till självbestämmande

I de 18 artiklar som har studerats är det mest använda argumentet av båda sidor av debatten det om kvinnans kropp. Den ena sidan av debatten, som är för legalisering av surrogatmödraskap i Sverige, tycker det är en självklarhet att en kvinna ska få bestämma över sin egen kropp och att hon är fullt kapabel till att fatta ett självständigt och fritt beslut om att vara surrogatmoder. Till exempel skriver författarna av artikel 1 att Sverige behöver göra ett val om att antingen låta någon annan bestämma över kvinnans kropp eller att värna om hennes självbestämmanderätt.

Författarna av artikel 7 skriver att de "(...) står upp för kvinnors jämställdhet och rätt att bestämma över sin kropp.", och att de tror "(...) att kvinnor är fullt kapabla att själva bestämma över sina kroppar och kunna ta informerade beslut (...)" (Artikel 7). Även författarna av artikel 3 skriver liknande och menar att varje kvinna har ensam bestämmanderätt över och äger sin egen kropp.

Collste (2019, s. 106) skriver att det finns en uppfattning om att människan är kapabel och har en vilja att själv bestämma över sina handlingar och sitt liv. Debatten om surrogatmödraskap och argumentet som framförs om kvinnans rätt att bestämma över sin egen kropp kan följaktligen ses utifrån det etiska begreppet autonomi. Människans rätt att själv bestämma över sitt liv är en viktig del av till exempelvis hälso- och sjukvårdslagen som säger att det slutgiltiga beslutet om behandling ligger i patientens händer, efter att patienten har fått tillräcklig information om behandlingsmöjligheter (Collste 2019, s. 107). Många förespråkare för surrogatmödraskap menar just att så länge kvinnan får tillräcklig information om vad det innebär så har hon även möjlighet och rätten att fatta ett eget beslut. Det här nämner bland annat författarna i artikel 8 som skriver: "Därför är det viktigt att informationen från ansvariga myndigheter är tydlig och att det finns stöd under processens gång till den som bär barnet", samt författarna av artikel 2 som skriver att valet att agera surrogatmoder "(...) är naturligtvis inte ett beslut som ska fattas snabbt, oöverlagt eller under press." (Artikel 2).

Författarna till artikel 7 ställer kvinnans förmåga att fatta egna beslut i kontrast till mannens: “Hade män kunnat bära barn hade det aldrig ifrågasatts huruvida de var kapabla att själva fatta beslut över sin egen kropp. De hade inte målats upp som utnyttjade och oförmögna att förstå vad de ställer upp på.” (Artikel 7). I detta påstående återges mannen som den rationella och outtalade normen medan kvinnan fortfarande anses vara irrationell och oförmögen till att fatta egna beslut.

Författarna av artikel 4, 6 och 7 drar paralleller mellan livmoderdonation och att agera surrogatmoder. Livmoderdonation är ett ingrepp som är oåterkalleligt och som ingen annan än kvinnan själv kan bestämma om, och som är lagligt i Sverige idag. I artikel 6 skriver författarna att likväl som kvinnan frivilligt kan välja att donera en fungerande livmoder till någon annan bör kvinnan kunna besitta det fria valet att bära en annan människas barn. Trots likheten mellan livmoderdonation och surrogatmödraskap är det inom den svenska hälso- och sjukvården inte tillåtet att utföra assisterad befruktning i surrogatsyfte (SOU 2016:11, s. 361 f). Att sådana likartade ingrepp i människors liv skiljer sig åt i lagstiftningen kan ses som ett socialt konstruerat fenomen där kontexten påverkar hur vi ser på olika reproduktionsmetoder, däribland surrogatmödraskap. Detta syns extra tydligt när man jämför olika länders lagar om surrogatmödraskap. Ett exempel på hur lagstiftning kan ses som ett socialt konstruerat fenomen är Indien, där surrogatmödraskap först var lagligt men sedan förändrades till att bli förbjudet för utländska par och idag är endast altruistiskt surrogatmödraskap lagligt för gifta indier (NDTV 2018).

I artikel 1 skriver författarna att “Rätten till självbestämmande över sin kropp är en fundamental rättighet som aldrig får kompromissas bort” (Artikel 1). Jönsson (2003, s. 179) talar om att kvinnans självbestämmanderätt över den egna kroppen är en feministisk vedertagen ståndpunkt. Jönsson menar att trots att en kvinna ingår ett avtal om ett surrogatarrangemang, där hennes självbestämmanderätt över kroppen kan begränsas, så är även detta i sig ett beslut som kvinnan själv tar. De begränsningar som kvinnan har under den tid som hon bär på ett barn påverkar såklart hennes autonomi. Jönsson poängterar dock att det likaväl är autonomiinskränkande att förbjuda kvinnan från att bli surrogatmoder. Detta håller artikel 1 med om som skriver “att fortsätta förbjuda kvinnor från att fatta vissa beslut om sina egna kroppar är en inskränkning på varje kvinnas rätt till sin egen kropp.” (Artikel 1). Jönsson (2003, s. 180) fortsätter sin argumentation och menar att den feministiska rörelsen under historien har kämpat för kvinnans rätt till den egna kroppen, inte minst vad gäller kvinnans rätt att avstå från

reproduktion (till exempel genom abort och rätten till preventivmedel). Att då inte erkänna kvinnans rätt *till* reproduktion blir motsägelsefullt eftersom båda rättigheterna (rätten till reproduktion och rätten att avstå från reproduktion) vilar på samma princip; principen om självbestämmanderätt över den egna kroppen.

5.2.2 Surrogatmödraskap som en jämställdhetsfråga

Surrogatmödraskap framställs i debatten som en jämställdhetsfråga. Exempelvis uppger debattörerna som argumenterar för en legalisering att surrogatmödraskap skapar möjlighet för kvinnan att försörja sig själv. Debattörerna menar även att surrogatmödraskap kan ses som ett sätt att påverka och förändra samhällets normer och värderingar angående hur vi ser på familjebildning i förhållande till exempelvis samkönade par och surrogatmödraskap som en möjlighet att hjälpa dessa par.

Författarna av artikel 7 skriver: “Det finns dock många som inte har en livmoder eller av medicinska skäl inte kan bära fram ett barn. Även för samkönade manliga par, HBTQ-par och ensamstående som vill bli föräldrar kan altruistiskt surrogatmödraskap vara ett alternativ.” Författarna till artikel 7 vill visa hur olika grupper i samhället som går utanför normen om den traditionella kärnfamiljen riskerar att stå utan hjälp från hälso- och sjukvården om surrogatmödraskap inte legaliseras. Gondouin (2014, s. 110) skriver att surrogatmödraskap, som en normbrytande form av familjebildning, utmanar ledande föreställningar om den traditionella kärnfamiljen. Den rådande normen i Sverige påverkar hur man pratar om surrogatmödraskap i det svenska samhället vilket i sin tur även påverkar hur man debatterar om fenomenet. Gondouin (2014, s. 110) påpekar att det är i media som det bildas och skapas normer, opinioner och föreställningar om surrogatmödraskap som ett avvikande fenomen eftersom surrogatmödraskap inte är en vardaglig del av det svenska samhället. Hon framför även att surrogatmödraskap, utifrån ett feministiskt perspektiv, möjliggör att olika familjekonstellationer blir en del av normen i det svenska samhället (Gondouin 2014, s. 114).

Som en del i jämställdhetsargumentet menar en del författare även att det är en självklarhet att kvinnan borde få ersättning för det arbete och de risker hon utsätter sig för. Författarna av artikel 8 menar till exempel att om en kvinna väljer att utstå de påfrestningar en graviditet kan innebära, borde hon även ha rätt att begära ersättning för det. Författarna av artikel 3 skriver liknande:

“Det innebär också att hon har rätt att genomgå en graviditet och förlossning för någon annans räkning, om hon skulle vilja detta. Enligt samma logik måste hon också kunna få kompensation för den tid och ansträngning hon ägnar åt graviditetsprocessen.” (Artikel 3).

Författarna av artikel 2 argumenterar för att surrogatmödraskap i slutändan är en frihetsfråga. Det här är en tanke som även Jönsson (2003, s. 162 f) instämmer med och skriver att ett avlönat surrogatmödraskap är både en frihets- och jämställdhetsfråga och hänvisar till sysslor som oftast kvinnor tidigare utförde i hemmet men som idag är avlönade “riktiga” arbeten. Författarna av artikel 3 hänvisar även dem till andra yrken som idag är socialt acceptabla och skriver:

“Att erkänna människors rätt att bestämma över sina egna kroppar innebär också en tro på att de är kapabla till beslutsfattande även kring arrangemang som involverar betalning för något som innebär betydande risker. Det finns många människor som vi betalar för att utföra socialt gynnsamma men fysiskt krävande och farliga arbeten. Polisier, soldater och brandmän får alla betalt för att tjäna andra samtidigt som de riskerar sina liv och sin hälsa. Om detta sker frivilligt är det sällan någon menar att dessa individer utnyttjas.” (Artikel 3).

Surrogatmödraskap blir, för författarna av artikel 3, en fråga som handlar om samhällets syn på genus och typiska kvinno- och mansdominerade yrken. Vissa yrken, på grund av att de är mansdominerade, ifrågasätts inte då samhället anser att de är nödvändiga och tillför något bra. Samtidigt tar det längre tid för andra yrken, som är kvinnodominerade, att bli accepterade och få en giltig status i samhället. Till exempel får polisier och brandmän inte höra diskussioner om huruvida deras yrke kan ifrågasättas. En grundläggande värdering i Sverige om yrken som polis och brandman är att de är socialt accepterade eftersom det är yrken som utgår från den grundläggande principen att hjälpa allmänheten. I kontrast kan det jämföras med kulturer och länder där det råder diktatur och polisväsendet används för att styra befolkningen snarare än att hjälpa den. Utifrån det socialkonstruktivistiska perspektivet är det just samhällets syn på fenomenet som formar hur vi talar om det och vad vi anser vara acceptabelt. Arvidsson (2015, s. 23) skriver att media spelar en huvudroll i hur ett visst fenomen konstrueras att antingen bli acceptabelt eller icke-önskvärt samt hur samhället kommer att bilda sin förståelse om fenomenet baserat på den bild som media framställer. Hon skriver även att debatten i media om

surrogatmödraskap idag framförallt drivs av feminister, och att den sida som vill legalisera surrogatmödraskap menar att ett förbud vore att beröva kvinnor på deras autonomi och inte erkänna dem som rationella varelser kapabla att fatta egna beslut (ibid.).

5.3 Argumenten mot surrogatmödraskap

I nedanstående två kapitel kommer de argument som används i debatten mot en legalisering av surrogatmödraskap att presenteras.

5.3.1 Exploatering

Författarna till artikel 10 skriver att surrogatmödraskap kan ses som en av vår tids stora och världsomspännande kvinnorrättsfrågor: “Den handlar om vår syn på kvinnors rättigheter och samhällets ansvar att utan undantag skydda kvinnokroppen från exploatering och kommersialisering.” (Artikel 10). Denna sida av debatten argumenterar emot en legalisering eftersom kvinnan alltid kommer riskera att exploateras och utsättas för någon påtryckning, om så fysisk, psykisk eller ekonomisk. Medhållande skriver författarna till artikel 12 att surrogatarrangemang aldrig kan garantera att kvinnor inte kommer bära någon annans barn på grund av plikt känslor och socialt tryck och understryker att “det är de här kvinnorna som lagen måste skydda!” (Artikel 12).

I artikel 13 skriver författarna att det sociala och emotionella trycket ofta är större inom familjen. De menar även att risken är stor att kvinnor kommer bära barn av plikt känsla snarare än av frivillighet om altruistiskt surrogatmödraskap legaliseras. Även Anleu (2001) menar att surrogatarrangemang är exploaterande och skriver att det främst är den kommersiella formen av surrogatarrangemang som anses skapa risk för exploatering i form av utnyttjande av olika ekonomiska förutsättningar, men att även den altruistiska formen skapar risk för exploatering. Speciellt när denna typ av arrangemang förekommer inom släkten. Arrangemang inom släkten kan leda till att kvinnan känner sig mer pressad till att genomgå ett sådant arrangemang, likväl kan släkten tvinga kvinnan eller skapa skuld känslor hos henne. Anleu understryker alltså att kvinnan löper risk för exploatering oavsett vilket typ av arrangemang hon befinner sig i.

Författarna till artikel 12 skriver att surrogatmödraskap inte handlar om något annat än exploatering när man avtalar bort kvinnans rätt att bestämma över den egna kroppen i 9 månader. Även författarna till artikel 14 skriver om riskerna med surrogatmödraskap:

“Kvinnorna som utnyttjas i surrogatmödraskap kommer ofta från fattiga förhållanden där möjligheten att bära ett barn åt någon annan ses som den enda vägen till ett bättre liv. Under och efter graviditeten utsätts de för psykiska och fysiska risker samtidigt som deras rättigheter begränsas, bland annat tvingas de avsäga sig rätten till abort.” (Artikel 14). Avslutningsvis lyfter författarna till artikel 16:

“Att ett införande av altruistiskt surrogatmödraskap endast skulle beröra den lilla grupp kvinnor som väljer att kontraktera bort rätten till sin kropp är i mångt och mycket en illusion. Sanningen är att den berör alla kvinnor, genom sättet vi ser på kvinnans kropp, sexualitet och fertilitet. Att öppna upp för surrogatmödraskap, altruistiskt som kommersiellt, innebär att vi förskjuter hur vi ser på kvinnan och hennes reproduktiva förmåga, samtidigt som vi riskerar att gå mot en norm där kvinnans kropp i ännu högre grad betraktas som ett medel.” (Artikel 16).

Ekman (2010, s. 153 f) delar upp surrogatmödraskapet i två parter där den ena parten är rika människor i nordeuropa och den andra parten är fattiga kvinnor i syd- och östeuropa. Det handlar om att det finns en önskan om ett barn hos den ena parten och ett behov av pengar hos den andra parten. Surrogatmödraskap blir därför enligt Ekman till en fråga om när behov görs till en efterfrågan och hur detta exploaterar den underordnade och svaga kvinnan.

5.3.2 Människokroppen som handelsvara

Argumentet om människokroppen som handelsvara genomsyrar debatten och i artikel 10 skriver författarna, som en reaktion på de allt fler etablerade surrogatförmedlingsföretagen, att “Vi vet att när det finns en efterfrågan och ett pris på en fungerande livmoder kommer det alltid finnas kvinnor som under ekonomisk eller psykosocial press ställer sin kropp till förfogande.” (Artikel 10). Författarna menar att kvinnan alltid befinner sig i en underlägsen position där hon används som ett medel för andras vinning. Författarna till artikel 12 skriver medhållande att “När surrogatmödraskap normaliseras vänder sig också fler par till den internationella surrogatindustrin eftersom det inte finns tillräckligt många kvinnor som kan tänka sig att frivilligt ställa upp och upplåta sina kroppar för andras behov.” (Artikel 12). Ekman (2010, s. 145) säger att argumentet för att legalisera surrogatmödraskap kan ses ur två sammanhängande perspektiv och får därför en dubbel effekt: å ena sidan förnekar en legalisering att kvinnan

objektifieras, å andra sidan kan kvinnan jämföras med döda ting som endast är till för andras vinning och hon blir därav objektifierad, precis som en vara endast är ett objekt.

Att surrogatmödraskap är något avvikande förekommer ofta bland motståndarna som argumenterar för att surrogatmödraskap som arbete riskerar att leda till människohandel. De som är emot en legalisering menar alltså att "arbetet" som kvinnan i så fall skulle utföra är det som leder till att kvinnan och barnet utsätts för människohandel. I artikel 13 skriver författarna att "Det är omöjligt att inte se kopplingarna till både människohandel och prostitution." (Artikel 13). Även Ekman (2010, s. 147 f) skriver att det är svårt att inte se kopplingen mellan surrogatmödraskap som arbete och handel med barn. Hon menar att om surrogatmödraskap ska likställas med ett arbete måste det finnas en vara och den varan kan inte vara något annat än ett nyfött barn som lämnas över för en betalning. Ekman (2010, s. 144) säger även att surrogatmödraskap kan liknas vid prostitution då en kvinnas kropp utnyttjas av andra än hon själv.

I artikel 14 och 17 hänvisar författarna till Europaparlamentet som slagit fast att användandet av en surrogatmoder underminerar kvinnans mänskliga värde och att det kan likställas med handel av en kvinnas kropp. I artikel 14 skriver författaren att surrogatmödraskap enligt internationell rätt borde vara otillåtet. Författaren skriver också att "Det råder en utbredd samsyn om att människokroppen och dess delar inte får ge upphov till vinning (...)" (artikel 14). Även författarna av artikel 11 skriver att "Ett förbud stöds även av FNs specialrapportör som definierat kommersiellt surrogatmödraskap som handel med barn." (artikel 11). Författaren till artikel 15 skriver att "Legalisering av surrogatmödraskap, oavsett om vi talar om altruistiskt eller kommersiellt, vore en normgivande lag som strävar efter att göra kvinnokroppen och dess reproduktiva funktioner till en vara som går att utnyttja av någon annan än henne själv. För att säkra kvinnors rätt till sina egna kroppar kan vi därför inte tillåta surrogatmödraskap." (Artikel 15). Till skillnad från de som argumenterar för surrogatmödraskap med argumentet att kvinnan har rätt till sin egen kropp, väljer här författaren till artikel 15 att benämna det som att genom att förbjuda surrogatmödraskap säkras kvinnans rätt till hennes kropp vilket kan ses som samhällets välvilja och behov av att skydda kvinnan från otillbörligt utnyttjande. Många författare väljer att avsluta sina artiklar med en uppmaning till den svenska regeringen. Författarna till artikel 17 skriver avslutningsvis att:

“En acceptans av surrogatmoderskap luckrar upp principen om att människors kroppar och kroppsdelar inte kan köpas och säljas. Sverige bör ta ställning för att i varje läge motverka att kvinnor utnyttjas. Det är den enda rimliga slutsatsen för en rättsstat och en regering som så tydligt lyft fram kvinnor och barns rättigheter.” (Artikel 17).

Författarna till artikel 11 ställer sig frågan “(...) hur länge den svenska regeringen ska se mellan fingrarna på den växande handeln med kvinnor och barn?” (Artikel 11) och författarna till artikel 13 ställer en liknande fråga: “Hur länge till ska handeln med kvinnors kroppar tillåtas växa med den feministiska regeringens goda minne?” (Artikel 13).

5.4 Analys

Nedan analyseras de olika argumenten som återfinns i debatten med hjälp av våra teorier och begrepp.

5.4.1 Rätten till självbestämmande

Argumenten om människans självbestämmanderätt kan härledas till självbestämmandeprincipen, som författarna till artikel 3 och 7 lyfter. Kant (Collste 2019, s. 79), som är pliktetiker, för en diskussion om människans självbestämmanderätt och människovärdesprincipen: “Behandla aldrig en människa enbart som medel utan också som ett ändamål i sig.” (Collste 2019, s. 79). Det här synsättet har haft stor betydelse för diskussionen om människovärdet, och principen om människovärdet är en grundläggande princip i utformandet av lagar, både nationellt och internationellt. Ett förbud mot surrogatmödraskap går i linje med människovärdesprincipen vilken i sin tur är baserad på de moraliska ståndpunkterna att varje individ är autonom och förnuftig. Genom att handla i enlighet med en god vilja och genom att se varje människa som ett enskilt ändamål kan ett förbud mot surrogatmödraskap därför motiveras. Å andra sidan skulle man kunna argumentera för att det enligt pliktetiken är moraliskt rättfärdigat att legalisera surrogatmödraskap. Eftersom Kant, som förespråkar pliktetiken, menar att människan är autonom och kan handla utifrån en god vilja borde det också betyda att hon kan bestämma själv om hon vill bli surrogatmoder. Även utifrån människovärdesprincipen kan man på samma grunder argumentera för att surrogatmödraskap borde legaliseras. Tydligt blir det att en legalisering kan ses från olika perspektiv och de olika argumenten anpassas utefter debattörens ståndpunkt. Detta syns tydligt i debatten där

författaren av artikel 15, som är mot surrogatmödraskap, och författarna till artikel 1 och 7, som är för surrogatmödraskap, alla hävdar att man står upp för kvinnans rätt till sin egen kropp om än genom att förbjuda det eller legalisera det. Den typen av skiftande perspektiv i debatten visar oss att en legalisering eller ett förbud inte är så enkelt som det först kan verka.

5.4.2 Surrogatmödraskap som jämställdhetsfråga

Många författare menar att frågan om att legalisera surrogatmödraskap eller inte i slutändan handlar om en jämställdhetsfråga utifrån vilka normer vi lever efter i det svenska samhället. Författarna till artikel 7 hänvisar till exempel till normen om att det bara är heterosexuella par som borde skaffa barn. Författarna till artikel 8 och 3 menar även att surrogatmödrar borde få betalt som vilka andra yrken som helst som anses vara fysiskt krävande och farliga. Anleu (1992, s. 37) beskriver hur det kommersiella surrogatmödrskapet ses som avvikande eftersom det anses strida mot grundläggande könsnormer, det vill säga normer om hur kvinnor och män ska vara. Det kommersiella surrogatarrangemangen utmanar rådande normer om kvinnans plats och roll i kärnfamiljen medan det altruistiska surrogatmödrskapet beskrivs stämma överens med rådande könsnormer eftersom det går mer i linje med hur kvinnor förväntas vara; hjälpsamma och osjälviska. Det altruistiska surrogatarrangemanget hotar inte traditionella könsnormer lika mycket som det kommersiella avtalet gör. Skillnaden som återfinns mellan de här två avtalen menar Anleu återspeglar en process av tolkningar, definitioner och avvikande beskrivningar av fenomenet snarare än en objektiv återspeglning fritt från tolkningar. Den rådande traditionella normen menar att moderskap är menat att vara normalt, naturligt och lämpligt och därför ses ett kommersiellt surrogatarrangemang som avvikande, onaturligt och olämpligt. Att bli gravid för ekonomisk ersättning strider mot normen att kvinnor ska bli gravida av kärlek (Anleu 1992, s. 37). Exempelvis kan man se att författaren till artikel 15 skriver att båda former av avtal banar väg för att kvinnors reproduktiva förmåga normaliseras till något som kan utnyttjas av andra än hon själv.

Det är även dessa könsnormer som feminismen vill förändra. Möjligheten att förändra normen och påverka den svenska jämställdhetspolitiken skulle de olika undergrupperna av feminismen säga kan ske på olika sätt. Särartsfeministerna säger att kvinnan på grund av biologiska faktorer är bättre lämpade för vissa uppgifter, i detta fall barnafödande. Det är denna uppgift som särartsfeministerna vill ska bli jämställd i värdering med mannens uppgifter trots deras biologiska skillnader. Likhetsfeministerna å andra sidan säger att jämställdhet mellan könen skapas när marginalisering av de svaga grupperna upphör, i detta fall när den underordnade

kvinnan hamnar på samma nivå som mannen. Författarna till artikel 3 menar till exempel att kvinnan borde få betalt för det arbete hon utför precis som vilket annat (mansdominerat) yrke som helst.

5.4.3 Exploatering

Något som de båda sidorna i debatten argumenterar om är ifall kvinnan exploateras eller inte. Medan de som argumenterar för surrogatmödraskap menar på att det är kvinnans fulla rätt att själv bestämma över sin kropp och vad hon vill göra med den menar de som är emot surrogatmödraskap istället att kvinnan i alla lägen utsätts för exploatering. Stoll (2013, s. 69) menar att bara för att det finns en hög risk för en kvinna som väljer att agera surrogatmoder att exploateras, innebär det inte att själva arrangemanget i sig är exploaterande. Även Jönsson (2003, s. 125 ff) ställer frågan om surrogatmödraskap verkligen är exploaterande.

Exploateringsargumentet är ett av de vanligaste argumenten i debatten om surrogatmödraskap, vilket också visar sig i den empiri som denna undersökning presenterar. Jönsson (2003, s. 125 f) frågar dock *varför* surrogatmödraskap som metod är exploaterande? Antingen ser man det som att surrogatmödraskap som social och reproduktiv praktik *i sig* är exploaterande, eller så ser man det som att det är eventuella socioekonomiska omständigheter kring arrangemanget som *gör* det exploaterande. Jönsson (ibid.) menar att om det förekommer exploatering så beror det på omständigheterna runt arrangemangen snarare än metoden som sådan. Argumentet om exploatering handlar i det här fallet om att både Stoll (2013) och Jönsson (2003) bidrar med en mer nyanserad bild av begreppet än vad som först framgår i debatten. Eftersom argumentet i sig är så mångsidigt blir det även en fråga om definition baserat på vilken ställning man har gentemot surrogatmödraskap men även att man ser kvinnan som en varelse som behöver skyddas från exploatering.

5.4.4 Människokroppen som handelsvara

Argumentet om att människokroppen används som en handelsvara och skapar en risk för att kvinnor utnyttjas genomsyrar även debatten. Argumenten grundar sig ofta i antagandet om att en kvinna inte frivilligt kan välja att ställa upp som surrogatmoder utan att hon i alla fall på något sätt blir pressad till det, vilket är något som författarna till artikel 10 trycker på. Det handlar även om att de kvinnor som utnyttjas ofta befinner sig i en underlägsen position, ekonomiskt, psykiskt och fysiskt samt att hennes autonomi behöver skyddas på ett eller annat

sätt. Till exempel anser Ekman (2010, s. 144) att surrogatmödraskap är en utvidgad form av prostitution utifrån att mannen använder kvinnan som ett medel för att uppnå ett mål, vilket även författarna till artikel 13 skriver.

Utifrån tanken att kvinnan behöver skyddas från utnyttjande och handel kan man se surrogatmödraskap som en rättighet enligt Nozicks rättighetsteori (Collste 2019, s. 88 f). Enligt denna teori har alla människor rättigheter i form av liv, frihet och egendom som behöver skyddas av staten i viss mån. Nozick menar att dessa rättigheter endast ska skyddas från kränkning men att varje individ har rätt att själv bestämma över sitt liv, sin frihet och sin egendom. I debatten om surrogatmödraskap kan valet att agera surrogatmoder anses handla om kvinnans rätt till sitt liv, sin frihet och sin egendom i form av sin egen kropp och vad hon vill göra med den. Vidare menar Nozick att staten inte ska begränsa individen i hennes rättigheter och diskuterar fördelarna med ett nästintill anarkistiskt samhälle. Huruvida den typen av samhälle är förenligt med dagens rådande etiska normativa (västerländska) värderingar kan ifrågasättas. Enligt Collste skulle ett sådant samhälle snarare kunna leda till att det gynnar de rika och missgynnar de fattiga. Han menar att de rättigheter Nozick beskriver omöjliggör en social och ekonomisk jämlikhet i samhället (Collste 2019, s. 88 f). Ett exempel på hur det skulle kunna utspela sig är att västerländska människor med ekonomiska fördelar utan hinder kan utnyttja resurssvaga individer i mindre utvecklade länder. Detta är något som författarna till artikel 10 påpekar när de skriver att det alltid kommer finnas kvinnor, som befinner sig under ekonomisk och psykosocial press, som ställer upp när det finns en efterfrågan och ett pris på en fungerande livmoder.

6. Sammanfattning

Syftet med den här studien var att undersöka vilka argument som lyfts fram i den svenska debatten för att legalisera eller inte legalisera surrogatmödraskap i Sverige samt undersöka hur könsroller återspeglas i debatten om surrogatmödraskap. De olika teoretiska utgångspunkterna var att undersöka hur debatten är påverkad av det samhälle som den hålls i samt hur den normativa och feministiska etiken påverkar hur vi ser på surrogatmödraskap.

De mest framträdande argumenten i debatten är de om den exploatering som kvinnan påstås utsättas för och om hennes grundläggande självbestämmanderätt över den egna kroppen. Dessa två argument ställs återkommande mot varandra i debatten och representerar de två sidorna; för

och emot. De här argumenten är också de som är vanligast förekommande i den tidigare forskning som denna uppsats har använt sig av. Vidare finns också argumenten om att surrogatmödraskap kan ses som en möjlighet till försörjning för kvinnor och möjligheten att förändra könsrollerna i samhället. Samtidigt påpekar den andra sidan att surrogatmödraskap inte är något annat än handel med människokroppen. De här fyra argumenten använder debattörerna som grund för sina ståndpunkter, antingen för eller mot en legalisering av surrogatmödraskap i Sverige. Gemensamt för de båda sidorna är dock att alla efterfrågar en lagreglering vad gäller fenomenet.

Analysen har tagit ansats i ett feministiskt etiskt perspektiv och tillhörande begrepp som exempelvis könsroller och genus samt det socialkonstruktivistiska perspektivet. Utifrån det socialkonstruktivistiska perspektivet har vi sett att de olika argumenten om fenomenet kan belysas på olika sätt beroende på vilken ställning man intar. Ett exempel är hur surrogatmödraskap som arbete, från å ena sidan kan anses vara riskfyllt och därmed inte borde legaliseras, till å andra sidan jämförs med riskfyllda yrken såsom polis och brandman. I de här yrkena pratar man inte om risker utan snarare om hjältemod. Med hjälp av socialkonstruktivismen kan vi därmed se vissa normativa värderingar i samhället.

De normer som framträdde ledde oss också in på den feministiska etiken där man menar att det finns tydliga könsskillnader i samhället, där till exempel typiskt manliga och typiskt kvinnliga yrken värderas olika. I analysen blev det tydligt att vad som förväntas av en individ skiljer sig beroende på vilket kön man har, exempelvis så anses mannen vara den primära, överordnade individen som handlar efter logik och rationalitet. Kvinnan å andra sidan anses vara den sekundära människan som är i behov av skydd från skada och utnyttjande och är irrationell. De olika könen anses även ha tillhörande egenskaper som är typiska manliga och kvinnliga, där exempelvis kvinnan inte anses kunna agera surrogatmoder utan att utveckla ett känslomässigt band till barnet.

Sammanfattningsvis kan man vid granskning av de olika artiklarna se att det finns tydliga skillnader inom samma samhälle. Gemensamt för alla debattörer är som nämnt att de eftersträvar en lagstiftning angående surrogatmödraskap. De olika argumenten som läggs fram liknar ofta varandra men tar utgångspunkt från de olika perspektiven och konstrueras på ett sådant sätt att det lämpar sig för de olika sidornas åsikt. De två sidorna representerar Sverige

som ett demokratiskt och jämlikt land där varje individ har en rätt till självbestämmande, men åsikterna om hur man ska bevara samt vad som inkluderas i den här rättigheten skiljer sig åt.

7. Avslutande diskussion

Wenneberg (2010, s. 28 f) skriver att kunskap är något som skapas i en viss kontext. Det är i sin tur den sociala och kulturella verkligheten som vi lever i, samt våra egna handlingar som skapar denna kontexten. Om dessa olika bidragande faktorerna säger att surrogatmödraskap är eller inte är en godtagbar etisk reproduktionsmetod kommer även lagstiftningen som bildas att vara påverkad av dessa faktorer. De olika sidorna av debatten belyser fenomenet genom olika aspekter för att leta efter skäl att legalisera eller inte. Dessa skäl skapas genom konstruktioner präglade av normer, värderingar och könsroller som återfinns inom vårt västerländska samhälle.

Under arbetets gång har det blivit tydligt att de argument som återfinns i debatten bidrar till konstruktionen av genus och könsroller i samhället. Det har även blivit tydligt att debatten om surrogatmödraskap är allt mer invecklad än vad den först verkar. Kanske handlar debatten mer om att bibehålla de dominerande könsrollerna som återfinns i samhället, snarare än surrogatmödraskap som en reproduktionsmetod för att få ett genetiskt barn. Den sociala konstruktionen om surrogatmödraskap som reproduktionsmetod handlar inte om att metoden i sig inte medicinskt fungerar utan snarare om alla andra omständigheter runt arrangemanget som kan ifrågasättas. Exempelvis har debatten så pass filosofiska och etiska aspekter (autonomi, exploatering, surrogatmoderns roll i arrangemanget etc.) att själva arrangemanget i sig blir komplext. Detta är något som vi ser återkommande i historien där nya reproduktionsmetoder till att börja med har ifrågasatts utifrån etiska aspekter men senare blivit godkända metoder inom den svenska hälso- och sjukvården. Så har till exempel varit fallet med IVF och äggdonation när de blev lagliga. En fundering som uppkommer är om surrogatmödraskap som reproduktionsmetod eventuellt kan komma att bli lagligt inom svensk hälso- och sjukvård? Eller är metoden så pass etiskt utmanande och innebär en sådan risk för att kvinnan utnyttjas att den inte kan godkännas? Precis som författarna till artikel 7 skriver så ställer vi oss samma fråga; om det istället hade varit mannen som kunde agera surrogat, hade man då ifrågasatt hans förmåga att fatta det beslutet och skulle metoden redan varit laglig?

En annan fråga som uppkommit under arbetets gång är hur man kommer arbeta med könsrollsnormerna och värderingarna om genus inom det sociala arbetet framöver. Det här är

inte något som vi har stött på alls. Samtidigt tror vi att det är och kommer vara en högst aktuell fråga i takt med att debatten om legalisering av surrogatmödraskap fortsätter och framför allt när en tydligare lagstiftning finns som kommer påverka det sociala arbetet i dessa frågor. Hur ska man som socialarbetare arbeta utifrån principen om jämlikhet mellan de två könen, vara kritisk till könsroller och hålla sig medveten om genus i en fråga som den om surrogatmödraskap?

Referenslista

Ahrne, Göran & Peter Svensson (2015) *Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I: Ahrne, Göran & Peter Svensson (red.) Handbok i kvalitativa metoder.* Malmö: Liber

Arvidsson, Anna, Sara Johnsdotter & Birgitta Essén (2015) Views of Swedish Commissioning Parents Relating to the Exploitation Discourse in Using Transnational Surrogacy. *PLoS ONE* 10(5):e0126518.

Anleu, Sharyn L. Roach (1992) "Surrogacy: For Love But Not For Money?", *Gender & Society*, 6(1) s. 30 - 48

Anleu, Sharyn L. Roach (2001) "Reinforcing Gender Norms: Commercial and Altruistic Surrogacy", *Acta Sociologica* 33(1) s. 63 - 74

Barmark, Mimmi & Göran Djurfeldt(2015) *Statistisk verktygslåda 0: Att förstå och förändra världen med siffror.* Lund: Studentlitteratur AB

Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder.* Malmö: Liber.

Collste, Göran (2019) *Inledning till etiken.* 4:e uppl. Lund: Studentlitteratur AB

Ekis Ekman, Kajsa (2010) *Varat och varan - prostitution, surrogatmödraskap och den delade människan.* Stockholm: Leopard förlag

Gondouin, Johanna (2012) Adoption, Surrogacy and Swedish Exceptionalism. *Critical Race and Whiteness Studies*, 8(2) s. 1–20

Gondouin, Johanna (2014) Gay Fathers, Surrogate Mothers, and the Question of the Human: A Postcolonial Feminist Analysis of Emotions in "Barn till varje pris?". *Lambda Nordica*, 19(3-4) s. 109-139

Hiesh, Hsiu-Fang & Sarah. E Shannon (2005) Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative health research*. 15(9) s. 1277-1288

<https://journals-sagepub-com.ludwig.lub.lu.se/doi/pdf/10.1177/1049732305276687>

Lindgren, Simon (2014) "Kvalitativ analys" I: Mikael Hjerm, Simon Lindgren & Marco Nilsson (red.) *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. 2:a uppl. Malmö: Gleerups AB

Hultén, Veronica & Anna Nordquist (2017) Att bli och vara förälder. RFSL.

<https://www.rfsl.se/verksamhet/foralder/att-bli-och-vara-foralder/surrogat/> Hämtad 2020-11-25

Jönsson, Kutte (2003) Det förbjudna mödrskapet: en moralfilosofisk undersökning av surrogatmödrskap. Diss. Lund: Universitet

Lind, Rolf (2015) Vidga vetandet. Lund: Studentlitteratur AB

NDTV (2018) Surrogacy Regulation Bill Passed In Lok Sabha: 10 points. <https://www.ndtv.com/india-news/surrogacy-regulation-bill-passed-in-lok-sabha-10-points-1965215> Hämtad 2020-11-19

SMER rapport (2013) Assisterad befruktning - etiska aspekter. Stockholm: Socialdepartementet.

SOU 2005:66. *Makt att forma samhället och sitt eget liv - jämställdhetspolitiken mot nya mål*. Slutbetänkande av Jämställdhetspolitiska utredningen

SOU 2016:11. *Olika vägar till föräldrskap*. Slutbetänkande av Utredningen om utökade möjligheter till behandling av ofrivillig barnlöshet

Socialhögskolan vid Lunds Universitet (2018) Råd och anvisningar för uppsatsarbete. Lund: Lunds Universitet

Socialstyrelsen (2020) Assisterad befruktning med embryodonation och dubbeldonation. <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/organ-och-vavnadsdonation/assisterad-befruktning-med-embryodonation-och-dubbeldonation/> Hämtad 2020-11-18

Socialstyrelsen (2020) Nationell adoption - handbok för socialtjänsten.

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handbocker/2020-2-6589.pdf> Hämtad 2021-01-23

Stoll, Jane (2013) Surrogacy arrangements and legal parenthood: Swedish law in a comparative context. Diss. Uppsala: Uppsala universitet

The Guardian (2015) "India Bans Foreigners From Hiring Surrogate Mothers".

<https://www.theguardian.com/world/2015/oct/28/india-bans-foreigners-from-hiring-surrogate-mothers> Hämtad 2020-11-18

Vetenskapsrådet (u.å) Forskningsetiska principer – inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> Hämtad 2020-10-22

Wenneberg, Søren Barlebo (2010) Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv. 2. uppl. Malmö: Liber

UNICEF (u.å) Barnkonventionen. <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#hela-texten> Hämtad 2020-11-20

Winther Jörgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). Diskursanalys som teori och metod. Lund: Studentlitteratur,

Artiklar

Artikel 1.

Dousa, Benjamin et al (2019) *Muf: inskränk inte kvinnans rätt till sin kropp*.

<https://www.svd.se/muf-inskrank-inte-kvinnans-ratt-till-sin-kropp> Hämtad 2020-11-06

Artikel 2.

Kristersson, Ulf & Filippa Reinfeldt (2019) *Surrogatmoderskap - en fråga om frihet*.

<https://www.aftonbladet.se/debatt/a/9vXLdw/surrogatmoderskap--en-fraga-om-frihet> Hämtad 2020-11-06

Artikel 3.

Norell, Johan & Adam Danieli (2019) *Varför ska kvinnan inte kunna få betalt?*.
<https://www.svd.se/varfor-ska-kvinnan-inte-kunna-fa-betalt> Hämtad 2020-11-06

Artikel 4.

Kullendorff, Anna et al (2017) *Surrogatmoderskap kan vara en etiskt godtagbar metod under särskilda förutsättningar*. <https://www.sydsvenskan.se/2017-10-10/surrogatmoderskap-kan-vara-en-etiskt-godtagbar-metod-under-sarskilda-forutsattningar?redirected=1> Hämtad 2020-11-06

Artikel 5.

Skanne, Hanna & Adam Wojciechowski (2018) *Kakabavehs motion baserad på fördomar*.
<https://www.svd.se/kakabavehs-motion-baserad-pa-fordomar> Hämtad 2020-11-06

Artikel 6.

Ehne, Sandra (2019) *Provocerande av ett feministiskt parti som MP*.
<https://www.svd.se/provocerande-av-ett-feministiskt-parti-som-mp> Hämtad 2020-11-06

Artikel 7.

Kullendorff, Anna et al (2018) *Låt kvinnan välja själv - tillåt surrogatmodrar*.
<https://www.aftonbladet.se/debatt/a/1kBgAB/lat-kvinnan-valja-sjalv-tillat-surrogatmodrar>
Hämtad 2002-11-06

Artikel 8.

Hjelmestam, Elin & Marcus Willershausen (2019) *Låt kvinnan besluta om hon vill föda åt en annan*. <https://www.expressen.se/debatt/lat-kvinnan-besluta-om-hon-vill-foda-at-en-annan/>
Hämtad 2020-11-06

Artikel 9.

Afonso, Eduardo & Staffan Sörenson (2017) *Saklighet krävs i debatt om surrogatmodraskap*
<https://www.svd.se/saklighet-kravs-i-debatt-om-surrogatmodraskap?fbclid=IwAR3b6q3rA66xJUc1JhHVjm36iNWoZ6aAt11Xm02IXJcSfGpDQjQKOhLX8v4> Hämtad 2021-02-01

Artikel 10.

Ali, Alán et al. (2019) *Täpp till kryphålen som surrogatföretag utnyttjar*.

<https://www.svd.se/tapp-till-kryphalen-som-surrogatforetag-utnyttjar> Hämtad 2020-11-06

Artikel 11.

Badeli, Aida et al. (2020) *Öppet brev till regeringen: stoppa surrogatindustrin*.

<https://sverigeskvinnolobby.se/brev-till-regeringen-om-surrogatindustrin/> Hämtad 2020-11-06

Artikel 12.

Sveriges Kvinnolobby (2019) *Surrogatmoderskap är ingen frihetsfråga, M*.

https://www.aftonbladet.se/debatt/a/BRv3lv/surrogatmoderskap-ar-ingen-frihetsfraga-m?fbclid=IwAR3zNHS_KYbUjwqnc0BCuFzQ-Lx6zXl1VzhBUGEbxKvde_o-1EsnQ-kT9QI

Hämtad 2020-11-06

Artikel 13.

Berglund, Clara et al. (2017) *Surrogatmödraskap är kommers med kvinnors reproduktiva förmåga*.

<https://www.sydsvenskan.se/2017-10-07/surrogatmodraskap-ar-kommers-med-kvinnors-reproduktiva-formaga-kopplat-till-prostitution-och-manniskohandel?redirected=1>

Hämtad 2020-11-06

Artikel 14.

Kakabaveh, Amineh (2018) *Kakabaveh: Förbjud surrogatmödraskap*.

<https://www.svd.se/kakabaveh-forbjud-surrogatmodraskap> Hämtad 2020-11-06

Artikel 15.

Kakabaveh, Amineh (2018) *Surrogatmödraskap öppnar för utnyttjande*.

<https://www.svd.se/surrogatmodraskap-oppnar-for-utnyttjande> Hämtad 2020-11-06

Artikel 16.

Badeli, Aida et al. (2019) *MP bör ta ställning mot surrogatmödraskap*.

<https://www.svd.se/mp-bor-ta-stallning-mot-surrogatmodraskap> Hämtad 2020-11-06

Artikel 17.

Rose, Nina, Christine Gilljam & Clara Berglund (2016) *Erfarenheter från länder som tillåtit altruistiskt surrogatmoderskap visar att det i praktiken är omöjligt*.

<https://www.sydsvenskan.se/2016-02-17/erfarenheter-fran-lander-som-tillatit-altruistiskt-surrogatmoderskap- visar-att-> Hämtad 2020-11-06

Artikel 18.

Inci, Zozan, (2016) *Har en kvinna inte rätt att bära ett barn åt någon annan om hon vill det? Nej, säger Roks. Kvinnors kroppar är inte till för att tillfredsställa andras behov.*

<https://www.sydsvenskan.se/2016-01-12/har-en-kvinna-inte-ratt-att-bara-ett-barn-at-nagon-annan-om-hon-vill-det-nej-?fbclid=IwAR3mP71-hhni9q->

[Udc8UOIM0HcNKuRNHMbyK1ME4nk5GxxwPncNc414BD14](https://www.sydsvenskan.se/2016-01-12/har-en-kvinna-inte-ratt-att-bara-ett-barn-at-nagon-annan-om-hon-vill-det-nej-?fbclid=IwAR3mP71-hhni9q-Udc8UOIM0HcNKuRNHMbyK1ME4nk5GxxwPncNc414BD14) Hämtad 2021-02-01